

Årsrapport for 2017, fra Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning

Innhold:

1. Leders beretning	s. 2
2. Vurdering av fremtidsutsikter	s. 3
3. Introduksjon til virksomheten	s. 4
4. Årets aktiviteter og resultater	s. 6
Vedlegg 1. Rapportering på senterpesifikke oppgaver	s. 22
Vedlegg 2. Besøksstatistikk, Lesesenteret på nett	s. 25
Vedlegg 3. Årsregnskap med kommentar i henhold til mal	s. 29
Vedlegg 4. Lesesenterets bidrag i utdanning som del av Det humanistiske fakultet, UiS	s. 32
Vedlegg 5. Lesesenterets forskningsrelaterte virksomhet	s. 34-58

1. Leders beretning

Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) er et senter med flere funksjoner og mange oppdrag. Senteret er del av Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora (UIS), med oppgaver knyttet til forskning, samt undervisning og veiledning på alle nivå. Samtidig er Lesesenteret del av et nettverk bestående av ti nasjonale sentre i opplæringen, frem til og med desember 2017 underlagt Utdanningsdirektoratet. Det spesielle ved Lesesenteret er den dobbeltrollen vi dermed har – som forsknings- og utdannings-senter og senter med utadrettet virksomhet og oppdrag. Denne dobbeltrollen gir viktige synergieffekter – både for forskning, undervisning og praksisfelt.

Som nasjonalt senter har arbeidet vårt også i 2017 vært særlig knyttet opp mot den store satsingen Språkløyper, et komplekst, utfordrende og spennende oppdrag, som bidrar til stor grad av samarbeid både internt på senteret og med eksterne aktører. Arbeidet med Språkløyper er på mange måter nybrottsarbeid, der skolebasert kompetanseutvikling innen språk, lesing og skriving ved bruk av digitale ressurser er satt i system på en ny måte. Tilbakemeldingen fra barnehager og skoler er svært positiv, både hva gjelder introduksjonssamlingene vi arrangerer, veiledningen vi gir språkkommunene, samt – ikke minst – de digitale ressursene. Å utvikle digitale ressurser som kan brukes til lokal kompetanseutvikling i barnehager og skoler er krevende, både når det gjelder tidsbruk og økonomiske ressurser, men vi har stor tro på at Språkløyper vil være en nyttig støtte for praksisutvikling i sektoren i mange år framover. En rekke sentre har deltatt i utviklingen av Språkløyper, og dette faglige samarbeidet har vært positivt både for kvaliteten på sluttproduktet og for økt kjennskap sentrene i mellom. Samarbeidet i Språkløyper har bidratt til å styrke sentrene som slagkraftige verktøy for utvikling av kvalitet i sektoren. Skrivesenteret har en særstilling når det kommer til omfang av samarbeid.

Jeg vil også i 2017 fremheve den store medieaktivitet: Nettsiden www.lesesenteret.no har over en million sidevisninger i 2017 og en solid økning både i antall økter (+ 31 %) og brukere (+ 29 %) sammenliknet med året før. www.sprakloyper.no har også i 2017 vært svært aktiv, med 93 440 økter vår 2017 og 91 104 økter høst 2017, samt 47 114 brukere vår 2017 og 45 255 brukere høst 2017. Også publisering og rekkevidde på sosiale medier fortsetter å øke: Fra ca 6 000 Facebook-følgere i 2015 og 14 500 i 2016, hadde vi ved slutten av 2017 nådd 19 000. 2017 har videre vært et godt år hva gjelder forskningsformidling: Rundt 180 saker i norske medier handlet i 2017 om aktiviteter knyttet til Lesesenteret, og særlig fremme var forskningsprosjektene Two teachers og Stavangerprosjektet – Det lærende barnet, samt også, på slutten av året, PIRLS. Båndene til nettstedet www.forskning.no har holdt seg sterke, med 17 saker publisert.

Jeg vil til slutt fremheve PIRLS 2016. Fra 2016s datainnsamling, med fulle utvalg på både 4. og 5. trinn i tillegg til ePIRLS, excellent datakvalitet og svært høg deltakelse, er det i 2017 analyse- og publiseringsarbeid, resultatpresentasjon og oppfølgende konferanse for lærere, skoleledere og skolepolitikere som har stått i fokus. Høy aktivitet fra mange involverte ved Lesesenteret, både fra fagstaben og administrasjonen, sommer og høst 2017 gjorde at vi kom i mål som planlagt til tross for at siste justeringer av datafiler kom så sent som i september. PIRLS-antologien «Klar framgang» består av 12 artikler hvor 16 forskere har bidratt. Denne fins tilgjengelig både som trykt utgave og som «open source». I tillegg fins en kortrapport bestående av hovedresultatene. Både antologi og kortrapport var ferdig til internasjonal lanseringsdato 5. desember 2017. PIRLS fikk

svært god medieomtale, med til sammen 50 oppslag i media i forbindelse med lanseringen av resultatene i desember 2017. Lesesenteret publiserte en lang rekke saker om hovedresultater og ulike tematiske vinklinger, både gjennom egne kanaler og i forskning.no, og prosjektleder Egil Gabrielsen ved Lesesenteret kommenterte funnene på viktige flater som NRK Dagsrevyen, NRK Radio, NTB og Aftenposten. Vi er svært glade for å ha fått det fortsatte prosjektlederansvaret for PIRLS 2021.

Lesesenteret er en virksomhet med et bredt mandat og mange oppgaver. Vi har vært i stor vekst de siste årene, noe som er positivt på mange måter. Vi har de siste årene fått tildelt mye forskningsmidler, og store prosjekt er startet opp. Som nasjonalt senter leder vi store oppdrag, og er sentrale i flere satsinger, noe vi setter stor pris på og ser på som en anerkjennelse av den høye og praksisnære kompetansen vi har.

2. Vurdering av fremtidsutsikter

Fremtidsutsiktene er gode også i år. Senteret har de siste årene vært i stor vekst, når godt ut (jf spørringer til sektoren), er sentralt i store nasjonale barnehage- og skolesatsinger, har fornøyde ansatte og brukere, spennende oppdrag, og leverer etter avtale. Språkløyper bidrar også til at vi de siste årene har nådd enda bedre ut enn tidligere, både i skole og ikke minst i barnehagen. Vi er svært glade for at vi har fått dette viktige oppdraget.

Lesesenteret har en stor forskningsportefølje, med vitenskapelig ansatte som forsker, flere stipendiater og postdoktorkandidater, mange eksternt finansierte forskningsprosjekt, og ledelse av/deltaking i EU-finansierte forskernettverk. Alle våre forskningsprosjekt retter seg mot opplæringsfeltet. Forskningen vår gir oss legitimitet, og er noe vi drar stor nytte av også i våre oppdrag som nasjonalt senter (jf at de fleste ansatte både jobber med forskning, undervisning/veiledning og oppdrag). Forskningsvirksomheten vår er fullt og helt finansiert enten av UiS basistildeling eller av eksterne forskningsmidler. Vår undervisnings- og veiledningsvirksomhet (videreutdanning, grunnutdanning, master- og doktorgradsutdanning) gir oss god innsikt i de ulike lærerutdanningene, kontakt med studenter og tilgang til nettverk av lærere i barnehage og skole. Denne er finansiert av UiS basis eller av Udirs satsing på videreutdanning, men gir synergier til vårt arbeid som nasjonalt senter. I skrivende stund, februar 2018, er vi over i en ny tid. Vi styres ikke lenger av Utdanningsdirektoratet, men er fullt underlagt UiS. Dette har kun små konsekvenser for senteret, da vi i alle år har vært en integrert del av fakultetet og universitetet. Den andre endringen er mer dramatisk: I og med ny modell for kompetanseutvikling i grunnskolen (Meld. St. 21, 2016-2017) er sektoren nå på vei bort fra nasjonalt initierte satsinger – og over mot samarbeid i desentralisert ordning. Dette endrer arbeids- og finansieringsmåtene dramatisk. Lesesenteret vil med dette gå fra å motta opp mot 15-20 millioner årlig til nasjonalt initierte satsinger – til å skulle forhandle om samarbeid med små og store kommuner og fylker rundt om i landet. Vi er allerede i gang med nye samarbeid, men frykter dog at ny modell på sikt vil bidra både til at de nasjonale sentrene svekkes (blir mer regionale) og til at det skapes større forskjeller regionalt. Vårt ønske er at man på sentrale felt som bla lesing opprettholder en viss grad av nasjonale satsinger.

Ullandhaug, 28.2.2018,

Åse Kari H. Wagner

3. Introduksjon til virksomheten

Dette punktet skal inneholde en kort omtale av virksomheten og nøkkeltall fra årsregnskapet:

- *Antall årsverk*
- *Samlet tildeling fra direktoratet*
- *Utnyttelsesgrad av tildeling (fra Utdanningsdirektoratet)*
- *Driftsutgifter/-kostnader*
- *Lønnsandel av driftsutgifter/-kostnader*
- *Lønnsutgifter/-kostnader pr årsverk*
- *I tillegg oppgis overheadkostnader til vertsinstusjon*

Vesentlige endringer omtales.

Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) har et bredt oppdrag og en spesiell plass i Universitetet i Stavanger og på nasjonalt plan. Som del av Universitetet i Stavanger driver vi forskning knyttet til språk-, lese- og skrivefeltet; fra tidlig alder til voksne. Vi samarbeider med andre fagmiljø ved fakultetet om forskning, forskerutdanning, undervisning og veiledning på alle nivå, og har dessuten også et omfattende nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Se vedlegg 5 for oversikt over Lesesenterets forskningsrelaterte virksomhet, samt vedlegg 4 for våre bidrag i utdanning. Som et av ti nasjonale senter i opplæringen har vi ansvar for leseopplæring og leseutvikling på nasjonalt plan, og vårt samfunnsoppdrag er å bidra til å heve kvaliteten i opplæringen. Hovedmålgruppene for senterets aktivitet er her pedagoger og ansatte i barnehage, lærere i grunnskole og videregående opplæring, PP-tjeneste, barnehage- og skoleledere og -eiere, samt ansatte i lærerutdanningen. Vi samarbeider med de andre nasjonale sentrene, med universitet og høgskoler, med sentre innen Statped, og andre kompetansemiljø nasjonalt og internasjonalt.

Vi hadde i 2017 ca 70 ansatte totalt (55,3 årsverk), inkludert faste og midlertidige stillinger. Organisatorisk er alle ansatt ved Universitetet i Stavanger. Finansieringen kommer fra ulike budsjett (basisfinansiering fra UiS, basisfinansiering fra Utdanningsdirektoratet, tilleggsfinansierte prosjekt fra Utdanningsdirektoratet, forskningsmidler fra NFR/Nordforsk, fra Stavanger kommune, nettverksmidler fra EU).

Som nasjonalt senter har vi i 2017 vært styrt av Utdanningsdirektoratet. Som del av universitetet sorterer vi under Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora. Selv om Lesesenteret således "tjener flere herrer", må det imidlertid understrekes at vi utgjør ett senter med ulike oppgaver, og at ansatte ved senteret har oppgaver innenfor flere eller alle områdene som senteret arbeider med.

Som nasjonalt senter i opplæringen skal Lesesenteret bidra til å nå sektormålene gjennom å

- utvikle og formidle pedagogisk rammeplan- og læreplanbasert støtte- og veiledningsmaterieil for målgruppene i barnehager og i grunnopplæringen
- bidra i implementering av gjeldende rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og læreplanverket for grunnopplæringen
- bidra i nasjonale satsninger på kvalitetsutvikling i barnehagen og grunnopplæringen
- sikre at tjenestetilbudet overfor de ulike målgruppene er basert på modeller som sikrer landsdekkende spredning og tilgjengelighet

Lesesenteret ledes av senterleder og professor Åse Kari H. Wagner, som har overordnet faglig, økonomisk og administrativt ansvar. Senterleder har personalansvar for de fleste ansatte i vitenskapelig stilling, samt for kontorsjef. Kontorsjef har delegert personalansvar for ansatte i administrative stillinger (ca 10 personer). Områdeleder for nasjonalt senter har ansvar for nasjonalt senter-virksomhet, samt delegert personalansvar for ansatte i universitets-/førstelektor-stilling. Til sammen utgjør senterleder, kontorsjef, områdeleder for nasjonalt senter, representant fra FoU-utvalget, samt representant med ansvar for masterutdanning, Lesesenterets ledergruppe. UiS hadde styrer på alle nivå frem til sommeren 2017, da disse ble avviklet på institutt- og senternivå, og skal erstattes med råd. Lesesenterets styre hadde et overordnet strategisk ansvar – for den universitetsrelaterte delen (jf at Utdanningsdirektoratet har styrt nasjonalt senter-delen). Senterleder var sekretær for styret. Det nye rådet, som trer i kraft våren 2018, vil også ha et overordnet strategisk ansvar. Senterleder er også del av fakultetets ledergruppe. Nærmeste overordnede leder er dekan, professor Elaien Munthe. Toppledelsen ved UiS består av rektor og professor Marit Boyesen, og universitetsdirektør John Møst.

Nøkkeltall for nasjonalt senter-delen:

- Antall årsverk: 24 (inkl Basis Udir, FYR, PPT-opdrag, U-trinn, PIRLS, Kartleggingsprøver, Språkløyper)

- Samlet tildeling fra direktoratet 23.185.000 + inngående balanse diverse prosjekt 3.645.000 = totalt til disp. 26.830.000
- Utnyttelsesgrad av tildeling (fra Utdanningsdirektoratet) 116 % (Tror dette er riktig, men dere må sjekke.)
- Driftsutgifter/-kostnader 6.153.000 (ikke inkl. overhead)
- Lønnsutgifter /-kostnader pr årsverk: 850.000 pr årsverk eksklusiv overhead (som er på 16,1 % eller 45 % for momsbelagte prosjekt)
- Lønnsandel av driftsutgifter/-kostnader: Lønnskostnader av tildeling er 16.375.000 (eksklusiv overhead)
- Overheadkostnader til vertsinstitusjon 4.133.000

Som tallene viser (116 % utnyttelsesgrad), bruker vi av inngående balanse.

4. Årets aktiviteter og resultater

Rapportering på hovedområdene

Her vil sentrale deler av Lesesenterets oppgaver på hovedområdene presenteres og kommenteres. Det er ingen vesentlige avvik i tilknytning til oppgavene.

Hovedområde 1: Rammeplan- og læreplanrelatert virksomhet

Oppgaver rettet mot barnehagesektoren: (1.1- Utvikling og publisering av pedagogisk støtte- og veiledningsmaterieell og tjenester til barnehager og 1.2 Formidlingsaktiviteter mot målgruppene i barnehagesektoren)

Det meste av støtte- og veiledningsmaterialet som er utviklet til barnehager i 2017 inngår på nettstedet sprakloyper.no. Hver kompetanseutviklingspakke for barnehagen består av 10 økter à 1 time med fagtekster, eksempelfilmer, videoforelesninger, refleksjonsspørsmål og arbeidsoppdrag m.m. mellom øktene. Arbeidet i barnehagene legger til rette for kompetanseutvikling for *hele* barnehagepersonalet (ufaglærte som faglærte) og bygger på å hente fram den kunnskapen som allerede finnes, og videreutvikle denne gjennom felles arbeid med og refleksjon rundt innholdet. Arbeidsmetoder og implementeringstanker som ligger til grunn for kompetanseutviklingspakkene for barnehagen er utviklet i samarbeid med Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning.

De første øktene i kompetanseutviklingspakken *Språk og leseaktiviteter* ble publisert høsten 2015, og de resterende ble lagt ut våren 2016. I 2017

har det blitt produsert og publisert 10 økter i pakken *Språkhverdag* og 10 økter i pakken *Språkvansker*. Utvikling av innhold til pakken *Brobyggere* er igangsatt. (Samlet sett er det blitt publisert 20 økter i 2017, og 10 nye er utviklet.)

Våren 2017 ble det arrangert til sammen 13 oppstartsamlinger til Språkløyper (6 av disse omhandlet pakken *Overgang barnehage-skole*), og interessen fra barnehagesektoren var svært stort. 682 personer deltok på barnehageprogrammet, og ga positive tilbakemeldinger på innholdet i samlingene.

Aktiviteten på Lesesenterets og Språkløyers Facebook-sider har også vært høy, og bidrar ytterligere til å gjøre Lesesenterets ressurser rettet mot barnehagen kjent i sektoren.

Arbeidet med utvikling av *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*, som ble innført i august 2017, har blitt fulgt tett. Det er arbeidet med innspill og høringsuttalelse, og fagpersoner fra Lesesenteret har deltatt på fagseminar knyttet til rammeplanarbeidet. Som konsekvens av den nye rammeplanen har arbeidet med revidering/oppdatering av eksisterende ressurser på Lesesenterets nettside blitt planlagt, og rundt 120 eksisterende ressurser er gjennomgått og revidert i 2017.

Med tanke på implementering av ny rammeplan har Lesesenteret arrangert og bidratt på konferanser. I samarbeid med Skrivesenteret arrangerte Lesesenteret *Nasjonalt Rammeplankonferanse: Språk, kommunikasjon og tekst for alle* (Gardermoen, 18. oktober 2017), der det var 400 påmeldte deltakere. Videre var Lesesenteret representert med innlegg på konferansen *Det magiske språket – med ny rammeplan for bedre språk*, i regi av Nasjonalt barnehageforum og fylkesmannen i Oslo og Akershus (24. november). Fagpersoner fra Lesesenteret bidro også med innlegg og stand på fagdagen for alle barnehagene i Bergen (Griegghallen, 10. november – 1000 deltakere).

Lesesenteret har blitt bedt om å komme med innspill i forbindelse med utkast til kjerneelementer i norskfaget, og da i form av en særskilt tilbakemelding ut fra spesifiserte problemstillinger gitt av KE-gruppa. Det ble gjort et grundig arbeid, og arbeidsgruppa på fire hadde blant annet innvendinger til forståelsen av kjerneelementene slik de kom fram i utkastet, og er skeptiske til graden av detaljering og konkretisering opp mot intensjonen om dybdelæring og identifisering av kjernen i faget. Innspillet ble publisert på Lesesenterets interne nettsider, der det ble gitt muligheter for innspill fra andre ansatte.

I forbindelse med 2. utkast av den kommende læreplanen, ble Lesesenteret bedt om å komme med innspill om lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag. Bestillingen var å undersøke hvilke sider av lesing som grunnleggende ferdighet som er relevante for hvilke fag og hvordan lesing som grunnleggende ferdighet kom til uttrykk i kjerneelementutkastene. Hele 14 fag ble vurdert av arbeidsgruppa. Gjennomgående var det store forskjeller i hvordan beskrivelsen av kjerneelementene forelå i 2. skisse, noe som ble vurdert som problematisk av arbeidsgruppa. Derfor var

det også store forskjeller både i beskrivelsen av lesing som grunnleggende i fagene og hvordan lesing som grunnleggende ferdighet kom til uttrykk i kjerneelementene.

Vurdering: Nye ressurser er utviklet og publisert etter plan. Interessen for Språkløyper har vært stor i barnehagesektoren, og tilbakemeldingen fra sektoren er svært positiv. Økende trafikk på nettsiden og økning i henvendelser fra barnehager til Lesesenteret er gode indikatorer på at målgruppens kjennskap til senteret har økt. Som for Språkløyper generelt, har vi brukt langt mer ressurser enn tildelt (dvs definert basisaktivitet inn mot Språkløyper). Dette har vært nødvendig for å komme i havn med et så krevende oppdrag.

Oppgave 1.4 Bidra i læreplanimplementering

Svært mye av virksomheten til Lesesenteret rettet mot skolen består i å bidra til læreplanimplementering, både når det gjelder den grunnleggende leseopplæringa og lesing som grunnleggende ferdighet. Dette gjelder materiell vi lager, skole- og barnehageutviklingsprogrammet, kurs og konferanser og bidrag i media. Også utdanninger innenfor bla Kompetanse for kvalitet bidrar til læreplanimplementering. Nesten alt vi lager er nettressurser: Artikler, filmer, undervisningsopplegg og tips. I 2017 har produksjon av læreplanrelatert støtte- og veiledningsmateriell i stor grad foregått ved å utvikle og publisere kompetanseutviklingspakker i Språkløyper, se mer utfyllende omtale i senterespesifikk del. I arbeidet med å utvikle nye ressurser blir det lagt vekt på at det skal være en tydelig kobling til LK06, og at de skal ivareta behovene til elever med særskilte behov og faglig høyt presterende elever.

Det er i 2017 gjennomført en vurdering av nettside og kvaliteten på eksisterende ressurser. Utdaterte ressurser er fjernet, noen er oppgradert, og noen er fortsatt under arbeid, men det meste av denne vurderingen er gjennomført.

Vurdering: Lesesenteret nettsider, Språkløypers nettsider, Lesesenterets Facebook- og Twitterside har høye besøkstall (se vedlegg og eget punkt). Det indikerer at vi når ut til mange med vårt materiell og annet stoff. Dessuten når Lesesenteret svært mange innenfor målgruppene gjennom lærerskoleringer, kurs, konferanser og utdanninger. Kvaliteten på det som leveres er under stadig overvåkning, og vi får generelt gode tilbakemeldinger. Det er krevende å formidle forskningsbasert kunnskap om språk, lesing og læring på en slik måte at det får innflytelse på opplæringen, men i arbeidet med Språkløyper har vi funnet en form vi har stor tro på at vil bidra til økt læreplanforståelse i sektoren.

Hovedområde 2: Kompetanseutvikling

Oppgave 2.1 Kvalitetsutviklingstiltak i samarbeid med barnehageeiere, skoleeiere og samarbeid med UH-sektoren/lærerutdanningen

Lesesenterets kvalitetsutviklingstiltak foregår også i stor grad innenfor rammene av Språkløyper, der barnehage- og skoleeiere også er en av målgruppene, og fagpersoner fra UH-sektoren er faglige bidragsyttere i utvikling av faginnhold i kompetanseutviklingspakken.

Språkkommuner

I 2017 har til sammen 55 språkkommuner fått oppfølging fra Lesesenteret og Skrivesenteret, 28 i pulje 1, og 27 i pulje 2, som startet opp høsten 2017. Vi ser at vi i språkkommunene kommer i kontakt med kommuner vi ellers gjerne ikke ville ha kommet i kontakt med, og som kanskje trenger mer støtte enn mange andre kommuner. Språkkommunesatsingen er omtales nærmere i forbindelse med senterespesifikke oppgaver, under.

Oppstartsamling overgangen barnehage-skole

I disse samlingen er det barnehage og skoleeier som er målgruppe. Det har vært stor interesse, og vi har arrangert ekstrasamlinger for å få plass til alle interesserte. Se mer om oppstartsamlinger under. Evalueringer viste svært gode tilbakemeldinger på samlingenes innhold og gjennomføring.

Desentralisert kompetanseutvikling

Generelt om arbeidet

Lesesenteret har i 2017 gått inn i tre direkte samarbeid knyttet til modell for desentralisert kompetanseutvikling. Disse er kommet i stand på grunnlag av direkte henvendelser og er beskrevet under. I tillegg er det gjort et arbeid på et overordnet nivå. Sammen med økonomiavdelingen på UiS og Læringsmiljøsentret er det laget en modell for kostnadsberegning i slike prosjekter, det er utarbeidet en brosjyre rettet mot samarbeidsforum mellom UH og skoleeiere, og Lesesenteret har deltatt på konferanse mellom UH og nasjonale senter om samarbeid (8.-9.12.18), og i den forbindelse laget en brosjyre rettet mot eventuelle samarbeidspartnere i UH/kommuner og fylkeskommuner.

- 1. Friskolene i Rogaland** Lesesenteret har inngått et samarbeid med friskolene i Rogaland. Dette samarbeidet hadde oppstart høsten 2017. Utviklingsprosjektet har arbeidstittelen «Vurdering av lesing for god leseopplæring». Høsten 2017 har vi hatt to halvdagssamlinger på UiS med alle skolelederne + en «ressurslærer». Gjennom disse samlingene har det vært viktig å få god kjennskap til skolene og folkene vi skal

samarbeide med. På samlingene har vi diskutert oss fram til målsettinger og innhold for felles planleggingsdag med alle lærerne i begynnelsen av 2018. Det var sentralt at rektorene er klar over at det er de som må lede utviklingsarbeidet på sine skoler, at de vet hva som kommer, slik at de kan forberede lærerne sine på hva dette er og at de kjenner at de «eier» prosjektet.

2. **Asker og Bærum** Basert på det nye lovforslaget om å innføre en plikt til intensiv opplæring (eller aktivitetsplikt) i lesing, skriving og regning til elever på 1. – 4. trinn, ønsker Asker og Bærum kommuner å utvikle et system der de kan sikre en forskningsbasert, intensiv opplæring i lesing, skriving og regning tidlig i utdanningsløpet. I den forbindelse skal Lesesenteret bidra med kompetanseheving av lærere, utvikling av kartleggingsapper og opplæring i metodikken fra forskningsprosjektet På sporet (se vedlegg 5). Kommunene ønsker å samarbeide med Lesesenteret om implementering av På sporet-intervensjonen. De ønsker også at Lesesenteret skal forske på en mulig effekt av intervensjonen. Lesesenteret skal kurse kommunens lærere både i kartleggingsappene og i På sporet-opplegget. Ressurslærerne får ansvaret for implementeringen. I samarbeid med ressurslærerne og skolene skal Lesesenteret innhente kartleggingsdata fra tre tidspunkt på første trinn og bidra til å vurdere hvilke elever som trenger en intensiv tidlig innsats. I etterkant av prosjektet skal Lesesenteret lage en forskningsrapport og publisere resultatene fra prosjektet i en vitenskapelig artikkel.
3. **Oslo kommune.** Lesesenteret inngikk i desember 2017 en avtale med Utdanningsetaten i Oslo kommune om prosjektet ADAPT. Avtalen omfatter utvikling av en skisse til konstruktbeskrivelse av en adaptiv leseforståelsesprøve for elever ved starten av 3. trinn. Samarbeidet omfatter også støtte i arbeidet med en søknad til Norges Forskningsråd (programmet FORKOMMUNE) om utvikling av adaptive prøver i lesing og regning. Prosjektet det søkes om støtte til, innebærer et samarbeid mellom Oslo kommune (prosjekteier), Lesesenteret, Matematikksenteret og Inspera.

Vurdering: Kontakt og samarbeid med språkkommunene har vært viktige erfaringer for Lesesenteret når det gjelder å få innsyn i hvilke utfordringer barnehager og skoler opplever på områdene språk og lesing, og for å kunne utvikle gode ressurser som kan brukes til praksisutvikling. Veilederrollen vi har i språkkommunesammenheng er også spennende. Vi er her i ferd med å utvikle nye former for samarbeid mellom senteret og kommuner. Som tidligere omtalt brukes det også her av basisbevilgningen i tillegg til Språkløypetildelingen. Desentralisert kompetanseutvikling er en ny utfordring vi har fått i 2017. I omleggingsfasen fra sentralinitierte satsinger til en desentralisert ordning har det vært en del forvirring, og vi ser ulik praksis i de forskjellige fylker. I og med at det i Stortingsmelding 21 «Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen» er skissert samarbeid mellom barnehage- og skoleeier og UH, kan de nasjonale sentrene bli glemt, spille en mindre viktig rolle eller bli regionale aktører. Bekymringene er tatt opp i flere kanaler, men det må jobbes videre med denne ordningen dersom Lesesenteret skal få sin plass, og ikke måtte redusere aktiviteten og miste kompetente medarbeidere.

Hovedområde 3: Dokumentasjon og analyse

Oppgave 3.1 Systematisere og formidle kunnskap fra forsknings- og utviklingsarbeid

Nasjonal konferanse 2017

Den årlige nasjonale lesekonferansen ble avholdt på Clarion hotel Air på Sola 3.-4. april. Tittel på konferansen var «*Slik kan det også gjøres! – Veier til dybdelæring i skolen*». Årets konferanse rettet seg spesielt mot lærere på ungdomstrinnet og i videregående skole, og samlet totalt 294 delegater. Nytt av året var at de fleste foredragene fra konferansen ble streamet på nettet, slik at aktuelle personer fra målgruppen hadde anledning til å følge enkeltforedrag selv om de ikke hadde anledning til å delta på selve konferansen. Konferansen bød på 14 plenum-/parallellsesjoner, samt 3 workshops på 1,5 timer. Leseprisen ble delt ut for tredje gang, og vinnerne fra Malakoff videregående skole presenterte prosjektet sitt.

PIRLS-konferansen 6. desember 2017

Fortsatt framgang – eller på stedet hvil? Fagkonferansen om PIRLS 2016 ble arrangert 6. desember på Quality Airport Hotel, Sola. Konferansen fulgte opp resultatene fra PIRLS 2016, som ble offentliggjort 5. desember, og målgruppen var lærere, skoleeiere, lærere og ledelse fra deltakerskoler i PIRLS 2016 og andre med interesse for skole og utdanning. 310 delegater var påmeldt. Foredragene var basert på artikkelsamlingen "Klar framgang! Leseferdigheter på 4. og 5. trinn i et 15-årsperspektiv" (Universitetsforlaget 2017), som ble gitt ut i forbindelse med lanseringen av PIRLS-resultatene. Programmet inneholdt 11 presentasjoner/foredrag ved fagpersoner og forskere ved Lesesenteret. I tillegg var det politiske kommentarer ved politikere i Stortingets utdanningskomité: Mathilde Tybring-Gjedde (H), Torstein Tvedt Solberg (A) og Mona Fagerås (SV). Kristin Clemet avsluttet konferansen med et tilbakeblikk på årene etter hennes tid som kunnskapsminister.

Populærvitenskapelig formidling og mediedekning

Det er fortsatt en prioritert oppgave å sørge for formidling av forskningsaktivitetene ved Lesesenteret. Vår viktigste flate er egne nettsider og våre sosiale media-kanaler. Det ble publisert om lag 30 nye nyhetssaker knyttet til forskningsaktiviteter og forskningsfunn ved senteret i 2017, i tillegg til andre aktuelle saker. Vi bruker også Facebook aktivt til å løfte frem eksisterende ressurser og saker, og på den måten skape kjennskap til nettsidene og ressursene våre. I 2017 lanserte vi intervjuerien stipendiatintervjuene, med månedlige presentasjoner av Lesesenterets ph.d.-studenter. Vi har hatt temauker om flerspråklige barn, barn med språkvansker, elever med lese- og skrivevansker og rask bokstavprogresjon. Vi har skrevet omtaler og forfatterintervjuer i forbindelse med bøker publisert av ansatte ved senteret. I sommer hadde vi "del din sommerlesestund"-konkurranse på Instagram/Facebook, for å holde oppe oppmerksomheten og trafikken i sosiale medier i de ellers rolige

sommermånedene. Vi har opprettet egen blogg på Lesesenteret.no, hvor både litteraturformidlerne "Leseglederne" og vitenskapelig ansatte ved senteret har levert blogginnlegg. Språkløyper-bloggen ble faset ut i løpet av året, da denne ble etablert for å skape oppmerksomhet om Språkløyper, noe som har vært vellykket. Lesesenterets blogg erstatter denne formidlingsarenaen.

Mediedekning: Også i 2017 fikk Lesesenteret et høyt antall oppslag i media. Retriever har registrert 180 omtaler i norsk presse i 2017. Dermed er tallet noe lavere enn de 235 sakene i 2016, men de høye 2016-tallene skyldtes i stor grad mye omtale ved oppstarten av Two Teachers i lokal- og regionalpresse. (Til øvrig sammenligning: 2015: 160 saker; 2014: 83 saker.) Vi opplever at media, som i 2016, fortsatt regelmessig henvender seg til Lesesenteret i relevante saker og at vi ytterligere befester vår referansemyndighet i pressen. Flere av senterets vitenskapelige ansatte har også deltatt i media med kronikker og meningsinnlegg, bl.a. i Morgenbladet, Stavanger Aftenblad og Forskning.no.

Også i internasjonal presse har forskningsresultatene fra senterets medarbeidere vært omtalt, blant annet i Frankfurter Allgemeine Zeitung (Tyskland), Huffington Post (Storbritannia), Der Tagesspiegel (Tyskland), Neue Zürcher Zeitung (Sveits) og Le Figaro (Frankrike). Nyhetstjenesten Alpha Galileo er fortsatt en viktig portal for å få distribuert våre forskningsfunn med internasjonal relevans til internasjonale redaksjoner.

Når det gjelder medieomtale, er PIRLS 2016 verdt å nevne spesielt. Denne leseundersøkelsen hadde til sammen 50 oppslag i media i forbindelse med lanseringen av resultatene i desember 2017. Dette skyldes selvsagt også at Kunnskapsdepartementet var en viktig avsender, men det er gledelig for fagmiljøet på senteret at spredningen av resultatene var såpass høy. Lesesenteret fulgte opp KDs formidling av hovedresultater med egne saker om en rekke forskjellige funn i PIRIS 2016, noe som ble formidlet gjennom egne kanaler og i forskning.no. Prosjektleder Egil Gabrielsen ved Lesesenteret kommenterte funnene på viktige flater som NRK Dagsrevyen, NRK Radio, NTB og Aftenposten.

Forskning.no: Nettstedet forskning.no er fortsatt en viktig kanal for forskningskommunikasjon, og Lesesenteret har i året som har gått fortsatt å publisere regelmessig her. Mediene bruker ofte forskning.no som kilde, og det er derfor viktig å publisere saker på nettstedet. I 2017 publiserte eller var vi omtalt i 17 saker hos forskning.no. Nedgangen fra 2016 (27 saker) skyldes blant annet at nettstedet har strammet inn på retningslinjer for blogginnlegg dette året, slik at det må ha direkte tilknytning til forskning (mens det tidligere ikke har vært slike retningslinjer). Vi har derfor publisert 4 innlegg fra Språkløyper-bloggen på forskningsbloggen hos forskning.no. I tillegg har vi publisert engelske versjoner av forskningssaker i forskning.no sin internasjonale kanal Science Nordic.

Vurdering: Trenden vi har sett de siste årene med økende interesse fra media og andre interessenter for senterets formidling fra forsknings- og utviklingsprosjekt, fortsetter. Videre legges forskning til grunn i utviklingen av ressurser for alle målgrupper, inkludert eiere og ledere i grunnopplæringen.

Hovedområde 4: Kommunikasjon og samarbeid

Oppgave 4.1 Samarbeid om utvikling, publisering og formidling av nettbasert støtte- og veiledningsmateriell

Igjen er det arbeid relatert til Språkløyper som har vært hovedarenaen for samarbeid med andre sentre om å utvikle, publisere og formidle nettbasert støtte- og veiledningsmateriell. En rekke sentre har deltatt i utviklingen av Språkløyper, og dette faglige samarbeidet er positivt både for kvaliteten på sluttproduktet og for økt kjennskap sentrene i mellom. Samarbeidet i Språkløyper bidrar til å styrke sentrene som slagkraftige verktøy for utvikling av kvalitet i sektoren.

Skrivesenteret har en særstilling når det kommer til omfang av samarbeid, men også Nynorsksenteret har bidratt mye i 2017. Vi har også samarbeidet med nynorsksenteret og Fremmedspråksenteret, samt Statped.

Kvalitetssikring av ressursene på www.lesesenteret.no

I to omganger (juni og november) ble det i 2017 gjort en grundig gjennomgang av alle de faglige ressursene på nettsiden www.lesesenteret.no – for barnehage, grunnskole og videregående – for å sikre at disse er oppdaterte med tanke på rammeplan/læreplan og for å bidra til at ressursene holder et faglig tilfredsstillende nivå når det gjelder kvalitet og relevans. Flere ressurser fikk mindre endringer, mens andre ble tatt bort fra nettsiden, ettersom de av ulike årsaker ikke lenger hadde den faglige og/eller formidlingsmessige kvalitet de burde ha.

Vurdering: Samarbeid mellom sentrene om å utvikle nettressurser bidrar positivt til kvaliteten på det som produseres, i tillegg til at sentrene får økt kunnskap om hverandres kompetanse. Vedlegg 2: Besøksstatistikk, Lesesenteret på nett viser at bruk av Lesesenterets nettsted forsatte å øke også i 2017, i tillegg til stor aktivitet i sosiale media.

Rapportering på senterespesifikke oppgaver

Her blir det redegjort for sentrale sider ved oppgaver Lesesenteret er pålagt i senterespesifikk del av oppdragsbrevet, mens det i vedlegg 1: *Rapportering på senterespesifikke oppgaver* rapporteres på alle resultatkrav. Det er ingen vesentlige avvik i tilknytning til oppgavene.

Språkløyper – nasjonal strategi for språk, lesing og skriving 2016 - 2019

Språkløyper har preget en stor del av Lesesenterets virksomhet i 2017. Det er et komplekst, utfordrende og spennende oppdrag, som bidrar til stor grad av samarbeid både internt på senteret og med eksterne aktører. Arbeidet med Språkløyper er på mange måter nybrottsarbeid, der skolebasert kompetanseutvikling innen språk, lesing og skriving ved bruk av digitale ressurser er satt i system på en ny måte. Arbeidet er gjennomført i henhold til prosjektets planer, og det rapporteres undervegs til styringsgruppen for Språkløyper. Her vil det bli gjort kort rede for noen av prosjektets hovedaktiviteter i 2016:

1) Introduksjonssamlinger 2017

Det ble gjennomført 7 introduksjonssamlinger, 2 ekstrasamlinger på grunn av stor pågang i april, samt to samlinger for overgangspakken (for skoleeier og barnehageeier) i november og desember. Ytterligere en samling for overgangspakken blir arrangert i januar 2018.

Sted	Barnehage	Barnetrinn	Ungdomstrinn/vgo	Overgang	Sum
Gardermoen	135	140	74	23	372
Trondheim	126	68	56	11	261
Tromsø	68	32	18	0	118
Stavanger	87	100	30	0	217
Bergen	155	115	45	23	338
Sandefjord	69	43	27	31	170
Bodø	44	68	30	0	142
Ekstra Gardermoen		118			118
Ekstra Gardermoen	107				107
Overgang Gardermoen				109	109
Ekstra overgang Gardermoen				60	60
Totalsum pr område	791	684	280	257	2012

Tilbakemeldingene fra samlingene er svært positive: Deltakerne mener innholdet har vært relevant og både forberedt dem og inspirert dem til å starte opp med Språkløyper. Interessen for Språkløyper har så langt vært størst hos barnehager og barneskoler, dessuten har det vært stor interesse for pakken overgang barnehage-skole. Det har også vært etterspørsel etter pakker for andre overganger.

2) Utvikling av gratis, nettbaserte kompetanseutviklingspakker

Lesesenteret har innenfor strategiens temaområder utviklet gratis nettbaserte kompetanseutviklingspakker som barnehagene og skolene lett kan ta i bruk i sitt lokale arbeid. Innholdet i pakkene gir veiledning i barnehage- og skoleutviklingsarbeid, faglig fordypning innenfor ulike temaområder, verktøy for å reflektere over egen praksis og veiledning i nye arbeidsmetoder – alt innenfor et lærende fellesskap. Ressursene består av fagtekster, eksempelfilmer, videoforelesninger, refleksjonsspørsmål, eksempler på foreldreinvolvering og oppgaver som skal utføres i praksis og deles i kollegiet. Stoff rettet mot leder- og eierledd har også blitt produsert.

Nye publiseringer i 2017 er:

- Barnehage: 2 hele pakker er publisert (ca 17 av øktene ble ferdigprodusert i 2016), en pakke (Broyggeren) med 10 økter er utviklet og satt i produksjon.
- Overgang barnehage/skole: En ny økt er publisert, og den siste økten (minoritetspråklige i overgangen) er under produksjon. Pakken har 7 økter til sammen.
- Barnetrinn: 7 nye pakker er publisert i 2017, og en rekke pakker og økter er under produksjon. Til sammen er det 17 pakker på barnetrinn.
- Ungdomstrinn: 4 nye pakker er publisert i 2017, og en rekke pakker og økter er under produksjon. Til sammen er det 8 pakker på ungdomstrinnet
- Vgo: 7 nye pakker er publisert i 2017, og en rekke pakker og økter er under produksjon. Til sammen er det 11 pakker rettet mot videregående skole, hvor 4 pakker overlapper med ungdomstrinnet.

Som det framgår av denne oversikten har det vært svært stor aktivitet med å utvikle faglig innhold og produsere dette innholdet for publisering. For å sikre kvaliteten i Språkløyper har det blitt utviklet en egen håndbok for produksjon, denne har vært under revisjon i 2017, og blir distribuert tidlig i 2018. Denne beskriver arbeidsflyt og prosesser som skal foregå, og har maler for dokumenter og enkeltelemer. Lesesenteret har også arrangert ett stormøte for de som produserer pakker i juni 2017, med formål kvalitet.

Vi er opptatt av at det som legges ut på Språkløyper holder et høyt faglig nivå, og at den digitale presentasjonen av fagstoffet også er av høy kvalitet. Vi har i 2017 tilsatt en medarbeider som er spesialist på film, og som har strukturert arbeidet med produksjon bedre. Vi har også en kvalitetsgruppe som har støttet utviklingen med å tilføre forskningsbasert kunnskap til alle utviklerne, kommentert NIFUs evalueringsspørsmål og selv skriver vitenskapelige artikler om utviklingsarbeidet.

Vi savner et forum for kontakt mellom oss og brukerne og brukerne imellom. Vi arbeider med å opprette en nettside for kommunikasjon, denne kommer i 2018.

3) Språkkommuner

Språkkommuner er det tredje tiltaket i Språkløyper, der kommuner etter søknad kan få støtte til lokalt utviklingsarbeid knyttet til språk, lesing og skriving.

I 2017 har til sammen 55 språkkommuner fått oppfølging fra Lesesenteret og Skrivesenteret, 28 i pulje 1, og 27 i pulje 2, som startet opp høsten 2018. Parallelt har arbeidet med hvordan tiltaket språkkommuner organiseres og gjennomføres blitt evaluert og revidert på grunnlag av erfaringene fra den første puljen. Fra og med pulje 2 arrangeres det nå felles samlinger for eier/leder-leddet og ressurspersoner, samt at kommunene får tettere oppfølging i oppstartsfasen. Dette medfører en del reising, men oppleves meningsfullt både fra sentrenes side og fra kommunenes. Vi ser at vi i språkkommunene kommer i kontakt med kommuner vi ellers gjerne ikke ville ha kommet i kontakt med, og som kanskje trenger mer støtte enn mange andre kommuner.

I 2017 har Lesesenteret bidratt faglig inn på samlinger rettet mot både pulje 1 og 2. Det ble arrangert til sammen 5 samlinger, med mellom 160-200 deltakere hver gang. Videre har senteret veiledet nye språkkommuner i å utarbeide sine strategier, samt gitt respons på alle strategiutkastene i samarbeid med Utdanningsdirektoratet. Når det gjelder kommunenes innsatsområder i strategiene ser vi at tema som går igjen er språkarbeid i barnehage, overganger, begynneropplæringen og tidlig innsats.

Vurdering: Å utvikle digitale ressurser som kan brukes til lokal kompetanseutvikling i barnehager og skoler er en spennende og givende oppgave, og vi har stor tro på at Språkløyper vil være en nyttig støtte for praksisutvikling i sektoren i mange år framover. Likevel må det ikke underslås at det er både tid- og ressurskrevende å utvikle innhold av høy kvalitet, noe en må legge til grunn i det videre arbeidet. I 2017 inntok sentrene en tydeligere rolle når det gjaldt arbeidet med språkkommuner.

Svært mange av de ansatte på Lesesenteret har deltatt i arbeidet med Språkløyper, og arbeidet er organisert med en leder for hvert av ti områder: Barnehage, overgang barnehage-skole, begynneropplæring, barnetrinn, ungdomstrinn og videregående, fokusgruppene, kvalitet, produksjon, kommunikasjon/form og administrasjon. Skrivesenteret er også representert i disse arbeidsgruppene. Vi har i forståelse med styringsgruppen for Språkløyper og Utdanningsdirektoratet brukt langt mer ressurser på Språkløyper enn det som er tildelt prosjektet. Dette gjøres ved å kanalisere mye av basisaktiviteten inn mot Språkløyper.

FYR

FYR-prosjektet ble formelt avsluttet med en stor samling koordinatorene, faglærere og fylkesledere vinteren 2017. Lesesenteret har likevel bidratt til at innsatsen mot frafall i vgo yrkesfag fortsetter på den måten at vi sammen med Skrivesenteret har organisert en samling 4. desember på Gardermoen for FYR-lærere i engelsk, norsk og programfag samt skole- og fylkesledere. I tillegg bidro Lesesenteret på en samling for UH-sektoren i Oslo 7. og 8. desember. Språkløyper kommer til å inneholde en pakke om lesing og skriving på yrkesfag. Denne er planlagt lansert i 2018. Planleggingen av en ressurs for EL, TIP og BA er også påbegynt. Fra før fins det pakker om fagspesifikk lesing i enkelte yrkesprogram, som for eksempel helse og oppvekstfag, design og håndverk og en om arbeid med læringsstrategier i alle yrkesfag.

Forskerseminarer for lærerutdannere i 2017 (NOLES)

I samarbeid med Skrivesenteret og Nynorsksenteret leder Lesesenteret det faglige nettverket for lærere i alle fag i lærerutdanningen, NOLES. Det er 35-60 deltakere i nettverket, og flere UH-institusjoner er nå representert. I 2015 ble det lagt vekt på å ta nettverket i retning forskningsarbeid, og dette fokuset har blitt videreført i 2016 og i 2017. I mars 2017 arrangerte NOLES den andre forskningskonferansen på Schæffergården i København i et dansk-norsk kulturelt samarbeid med Videntcenteret for Læsning. Fokuset for konferansen var dybdelæring.

Ungdomstrinn i utvikling (UiU)

Arbeidet med UiU er gjennomført i tråd med resultatkravene:

Våren 2017 ble de siste samlingene for ressurslærere i pulje 4 gjennomført. Vi har hatt stor deltakelse på sesjonene og fått gode tilbakemeldinger på questback. Presentasjonene har blitt lagt ut på udir.no, og vi har også blitt kontaktet av ressurslærere med spørsmål om disse i etterkant av samlinger. En lukket Facebook-gruppe «Ressurslærere i lesing», som ble opprettet til pulje 2 av UiU, har 243 medlemmer. Det forteller noe om interessen for lesing som satsingsområde i Ungdomstrinn i utvikling.

En felles rapport fra de nasjonale sentrene om arbeidet i Ungdomstrinn i utvikling ble sendt Utdanningsdirektoratet høsten 2017.

PIRLS

Lesesenteret fikk etter en anbudsrunde våren 2013 tildelt oppdraget som National Research Coordinator for den norske delen av PIRLS 2016. Prosjektet finansieres av Utdanningsdirektoratet (2014-18). Den fjerde perioden avsluttes med PIRLS 2016 9th National Research Coordinators' (NRC) Meeting, Hamburg, som representerer avslutningen på den fjerde syklusen (PIRLS 2016), og starten på den femte (PIRLS 2021). Lesesenteret fikk i desember 2017 videreført oppdraget som NRC for perioden 2018-2023.

I 2017 har det vært én internasjonal samling; PIRLS 2016 8th NRC Meeting i Riga. Hovedtema for samlingen var gjennomgang av den kommende internasjonale hovedrapporten for 2016 for både PIRLS og ePIRLS, og diskusjon av lansering av resultatene i desember 2017. Prosjektleder, datamanager samt stipendiat tilknyttet PIRLS 2016 deltok på møtet. Det var også to representanter fra Utdanningsdirektoratet på møtet. Prosjektleder har, i henhold til inngått avtale, hatt møter med UDIR i tilknytning til NRC-møtet.

I oktober var vi tilstede på UDIRs fellesmøte i Oslo sammen med representanter for alle de store internasjonale undersøkelsene UDIR fasiliteter. Stipendiaten orienterte om prosjektstatus og lanseringsplan.

I oktober ble det også avholdt et nordisk samarbeidsmøte i København hvor representanter fra Danmark, Sverige, Finland og Norge deltok. Tema for møtet var nordisk lansering av PIRLS 2016 resultatene, og en invitasjon til nordisk samarbeid om å bidra inn i spesialutgaven av *Nordic Journal for Literacy Research* som skal ferdigstilles høsten 2018. Fra Lesesenteret deltok prosjektleder, datamanager og stipendiaten.

Prosjektleder og kommunikasjonsrådgiver fra Lesesenteret hadde møte med UDIR i planleggingsfasen av resultatanseringen. Vi fikk Norges datafiler med de første resultatene 8. juni 2017 fra DPC, Hamburg. Høy aktivitet fra mange involverte ved Lesesenteret, både fra fagstaben og administrasjonen, sommer og høst 2017 gjorde at vi kom i mål som planlagt til tross for at siste justeringer av datafiler kom så sent som i september. PIRLS-antologien «Klar framgang» består av 12 artikler hvor 16 forskere har bidratt. Denne fins tilgjengelig både som trykt utgave og som «open source». I tillegg fins en kortrapport bestående av hovedresultatene. Både antologi og kortrapport var ferdig til internasjonal lanseringsdato 5. desember 2017. Pressekonferansen ble avholdt denne dag på Berg skole i Oslo. Konferansen ble innledet av rektor ved skolen, prosjektleder presenterte hovedresultatene og daværende kunnskapsminister Torbjørn Rød Isaksen kommenterte resultatene avslutningsvis. Pressekonferansen ble streamet, og fikk bred presseomtale blant andre i NRK Dagsrevyen, NRK P2, Aftenposten og NRK Rogaland (se også under avsnittet om kommunikasjon).

Ekstra tildeling av midler fra UDIR muliggjorde PIRLS 2016 Fagkonferanse, som ble avholdt 6.12.17 på Clarion Hotel air, Sola. Deltakerskolene var spesielt inviterte og hovedmålgruppen var lærere i grunnskolen. Rundt 300 deltakere fikk presentert hovedfunn fra PIRLS 2016. Inviterte politikere fra H, AP og SV kommentere funnene, og Cristin Clemet, daglig leder i Civita, holdt avslutningsinnlegget.

I etterkant av resultatlanseringen ble resultatene sendt ut til deltakerskolene etter avtale med Utdanningsdirektoratet.

Læringsstøttende prøver i lesing på 6. trinn

Læringsstøttende prøver i lesing ble 1. januar 2017 satt på vent, grunnet endringer i deres bevilgninger. Per dags dato er det ikke avgjort hvorvidt arbeidet med prøvene skal tas opp igjen eller ikke. Prøvene som ble utviklet forut for 2017, dvs leseforståelses- og vokabularprøvene, er tilgjengelige i Utdanningsdirektoratets prøveadministrasjonssystem (PAS). Prøven i avkoding, som var planlagt ferdigstilt i 2017, samt konstruktbeskrivelser for 1) en prøve i skjønnlitterær lesing og 2) et tiltak for leseengasjement, er satt på vent. Vi har stor tro på de læringsstøttende prøvene, og håper arbeidet vil kunne tas opp igjen.

Nasjonale prøver i lesing

Høsten 2016 ble nasjonal prøve i lesing for første gang gjennomført digitalt, og for første gang ble det administrert et sett med ankertekster til et utvalg elever. Rapporten fra denne prøven ble levert Utdanningsdirektoratet i februar 2017. I forbindelse med avslutning av oppdraget, som ILS har overtatt, ble det også ryddet i Lesesenterets arkiver fra nasjonale prøver i lesing. Spesielt er det sjekket at vi ikke har noen persondata eller sensitiv informasjon noe sted etter piloteringsrundene.

PPT

Vårt oppdrag rettet mot PPT er i 2017 bakt inn i Språkløyper. Alle pakker i Språkløyper kan brukes av PP-tjenesten i systemrettet arbeid i skolen, men vi vil framheve pakker for barn og elever med språkvansker (som lages i samarbeid med Statped), for elever i videregående skole med lærevansker og elever med lese- og skrivevansker.

Andre oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Kompetanse for kvalitet:

Lesing og skriving 1, 1-7 og 8-13.

Studiene Lesing og skrivning 1 (1-7 og 8-13) har tilbud for lærere i grunnskolens barnetrinn og tilsvarende tilbud for lærere i ungdomstrinn og videregående skole. Emneplanene bygger på erfaringer fra det tidligere studiet «Lesing 1», «Lesing 2» samt studiet «Lesing, læring og vurdering». Studentgruppa består i år av 33 studenter (1-7) som alle jobber som lærere i grunnskolens barnetrinn, og 17 studenter (8-13) som er lærere fra u-trinn og vgs. Studiene har som mål å «styrke lærernes kompetanse i å planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning som utvikler elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing og skrivning, både som kommunikativ kompetanse og som redskap for læring og utvikling.» Vi får tilbakemelding om at studiene oppleves relevante og praksisnære. Det vil bli evalueringer i mai/juni 2018.

Lesing og skrivning 2.

Studiet Lesing og skrivning 2 er en videreføring av Lesing og skrivning 1. Studiet tilbys lærere fra 8. til 13. trinn, men passer også for lærere fra 1. til 7. trinn. Søkere må ha fullført Lesing og skrivning 1, eller tilsvarende. Studentgruppen består i år av 13 lærere fra 1. til 13. trinn. Andre semesteret utvikler og gjennomfører studentene et FOU-prosjekt der de forsker på egen praksis. Det vil bli evalueringer mai/juni 2018.

Kompetanse for fremtidens barnehage:

Barns språkutvikling

Studiet Barns språkutvikling (30 studiepoeng) er blitt gjennomført for første gang dette studieåret. Pågangen av studenter var stor og to klasser ble opprettet etter forespørsel fra Udir. 50 studenter vil mest sannsynlig avlegge eksamen i juni. Vi har lært mye dette studieåret og gjort oss erfaringer som vi vil bruke til å gjøre studiet enda bedre for neste års studenter. Studiet, som har utgangspunkt i Språkløyper (barnehagedelen), vil fortsette å trekke inn ressurser fra Språkløyper etter hvert som nye pakker kommer på plass. Studentresponsen har vært positiv og tilbakemeldingene har vært at studiet er lærerikt og at fagstoffet er relevant for at de skal kunne gjøre en god jobb knyttet til språkarbeid i barnehagen.

Lærerspesialist:

Studiet norsk med særlig vekt på lese- og skriveopplæring for lærerspesialister er en pilot knyttet til den statlige satsingen på lærerspesialister, og utgjør første året av en masterutdanning (60 stp). 23 lærerspesialiststudenter avla eksamen på de første 30 studiepoengene i juni 2017. Disse studentene fortsatte på sitt andre studieår fra høsten 2017 samtidig som 26 nye lærerspesialiststudenter startet opp med sitt første studieår. Dette studiet skiller seg fra annen faglig videreutdanning ved at det er innrettet spesifikt mot funksjonen som lærerspesialist. Videreutdanningsprogrammet er derfor, i tillegg til å gi en faglig fordypning i norsk, innrettet mot temaer som aksjonsforskning, skoleutvikling, fagdidaktikk, veiledning og kollegiale læringsfellesskap samt mot utprøving og læring i praksis. Tilbakemeldingene har vært at studiet er lærerikt og at fagstoffet er relevant for at lærerspesialistene skal kunne gjøre en god jobb som endringsagenter i skolen. Høsten 2017 sendte Lesesenteret en akkrediteringssøknad til UiS for å tilby lærerspesialistene en erfaringsbasert master. Søknaden ble innvilget og tilbudet om en erfaringsbasert

master (på til sammen 90 stp) for lærerspesialistene vil gis fra høsten 2018.

Lesesenteret har bidratt med 2 innlegg på Erfaringskonferanse - lærerspesialistordning 30.-31. oktober 2017.

Denne type videreutdanningsstudier betyr at Lesesenteret har kontakt med engasjerte lærere og skoler og barnehagelærere og barnehager, slik at vi både får innblikk i hva som foregår i praksisfeltet, og tilgang til gode pedagoger når vi trenger eksempler. Arbeidet med disse studiene passer godt inn i senterets andre aktiviteter (både oppdrag som nasjonalt senter og undervisning og veiledning vi driver som del av fakultetet).

Lesesenteret søkte også høsten 2017 om å bli tilbydere av følgende nye tilbud (alle tildelt – igangsettes høsten 2018):

Som del av Kompetanse for fremtidens barnehage: Nettstudium Barns språkutvikling og språklæring i barnehagen (30 stp), over ett år. Kapasitet: 50 studenter.

Som del av Kompetanse for kvalitet: Begynneropplæring, (30 stp), over ett år. Kapasitet: 35 studenter.

Som del av Lærerspesialist: Begynneropplæring, (60 stp), over to år. Kapasitet: 35 studenter.

Som del av Kompetanse for fremtidens barnehage: Barns språkutvikling og språklæring i barnehagen 2, masternivå (30 stp), over ett år. Kapasitet: 35 studenter. Sistnevnte vil være et samarbeid med Institutt for barnehagelærerutdanning.

Oppdrag fra andre oppdragsgivere som er utført i 2017 av senteret

Se oversikt over forskningsrelatert virksomhet i vedlegg 5.

Se oversikt over utdanningsbidrag i vedlegg 4.

Vedlegg 1. Rapportering på senterespesifikke oppgaver

<i>Senterspesifikke oppgaver for 2017</i>	<i>Resultat og rapporteringskrav for 2017</i>	<i>Avvik Ja/nei</i>	<i>Kommentar</i>
Planlegge, lede og gjennomføre arbeidet med Språkløyper, <i>nasjonal strategi for språk, lesing og skriving 2015-2019</i> i barnehage og skole.	Resultatkrav: <ul style="list-style-type: none"> Senteret har gjennomført arbeidet med strategien i henhold til milepælsplanen 	Nei	Oppstartsamlinger: 2012 deltakere Nettside: 20 nye pakker produsert Språkkommuner: Til sammen 55 kommuner (28 +27) er veiledet
Senteret skal bidra i utprøvingen av spesialistutdanning i norsk, med særlig vekt på grunnleggende lese- og skriveopplæring	Resultatkrav: <ul style="list-style-type: none"> Senteret har bidratt i utprøvingen av spesialistutdanningen 	Nei	Senteret har sammen med Skrivesenteret bidratt i utprøvingen av spesialistutdanningen. 23 lærere fra 10 kommuner deltar på studiet. Videreutdanningstilbudet er på masternivå, og integrerer faglig fordypning med temaer som aksjonsforskning, skoleutvikling, fagdidaktikk, veiledning og kollegiale læringsfellesskap samt mot utprøving og læring i praksis.
Senteret bidrar med yrkesretting og relevans	Resultatkrav: <ul style="list-style-type: none"> Senteret har videreført tiltak for å sikre bærekraft for FYR-satsingen Samarbeidet mellom sentrene om yrkesretting og relevans er videreført 	Nei	Arbeidet med FYR er i varetatt gjennom produksjon av flere ressurser i form av kompetanseutviklingspakker i Språkløyper.no. I tillegg har vi , sammen med Skrivesenteret og Fremmedspråksenteret, arrangert en nasjonal konferanse for lærere i vgs i fagene norsk, engelsk og programfag under tittelen «FYR-prosjektet fra nasjonal satsing til lokalt utviklingsarbeid»

<p>Senteret skal i samarbeid med Nynorsk- og Skrivesenteret drifte og lede det faglige nettverket NOLES (Literacy i lærerutdanningen)</p>	<p>Resultatkrav:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nettverksamlinger er gjennomført i henhold til mandat og plan • Nettverket har bidratt til praksisnærhet og relevans i kompetanseutviklingstilbud • Høyskolenes og universitetenes fagdidaktiske kompetanse er styrket 	<p>Nei Nei Nei</p>	<p>Se omtale av NOLES under punkt 3 i årsrapporten, Årets aktiviteter og resultater</p>
<p>Senteret skal i den grad det er naturlig bidra i planleggingen av erfaringsseminar for tilbydere av videreutdanning i norsk. Ansvar for gjennomføringen er lagt til EVU region sørvest</p>	<p>Senteret har bidratt i den grad EVU region sørvest har etterspurt dette</p>		
<p>Utvikle og publisere nettbasert veilednings- og kartleggingsmateriell til bruk for PP-tjenesten i tråd med behov på fagfeltet. Sentrene skal samarbeide med Statped i dette arbeidet.</p>	<p>Resultatkrav:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ressurser foreligger på senterets nettside 	<p>Nei</p>	<p>Etter avtale er disse ressursene integrert i Språkløyper, der Statped er med og utvikler flere kompetanseutviklingspakker.</p>
<p>Bidra i satsningen <i>Ungdomstrinn i utvikling</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Bidra på ressurslærersamlingene i pulje 4 med parallellsesjoner om lesing etter oppsatt plan med datoer og beskrivelse av innhold 2) Støtte UH med kompetanseutvikling og samarbeide med 	<p>Resultatkrav:</p> <p>Parallellsesjonene er gjennomført</p> <p>Senteret har samarbeidet med UH om dette</p>	<p>Nei</p>	<p>Se omtale av Ungdomstrinn i utvikling under punkt 3 i årsrapporten, Årets aktiviteter og resultater</p>

<p>dem med hensyn til lesing der UH ber om det</p> <p>3) Bidra Utdanningsdirektoratet etter behov</p>	<p>Bistand gitt etter bestilling</p>		
<p>Senteret skal arrangere en konferanse sammen med Skrivesenteret om arbeidet med ny rammeplan med vekt på fagområdet i rammeplanen: Kommunikasjon, språk og tekst sett i sammenheng med andre fagområder i rammeplanen og rammeplanen som helhet. Senteret skal samarbeide med Nynorsksenteret og eventuelt andre sentre og det oppfordres til at konferansen eller deler av innholdet kan tilgjengeliggjøres på nett</p>	<p>Konferansen er gjennomført</p>	<p>Nei</p>	

Vedlegg 2. Besøksstatistikk, Lesesenteret på nett

www.lesesenteret.no

Lesesenterets nettsider www.lesesenteret.no er senterets hovedkanal i formidlingsarbeidet ut mot målgruppene våre. Nettstedet inneholder fagressurser, artikler om senterets forskningsrelaterte virksomhet og aktuelt nyhetsstoff knyttet til lesing for Lesesenterets målgrupper, det være seg barnehageskolelærere, lærere, ansatte i PP-tjeneste, UH-sektor/lærerutdanningsinstitusjoner, forskerkolleger nasjonalt og internasjonalt, og andre. Sidene benyttes også som markedsføringskanal for kurs, konferanser og faglitteratur/trykksaker fra Lesesenteret.

Veksten i bruken av www.lesesenteret.no har fortsatt også i 2017.

	2014	2015	2016	2017	Endring siste år
Økter	114 700	213 198	340 310	447 104	31,38 %
Brukere	65 505	115 639	194 076	249 909	28,77 %
Sidevisninger	548 957	729 134	964 775	1 038 364	7,63 %
Sider per økt	4,79	3,42	2,83	2,32	-18,08 %
Øktvarighet (snitt)		00:02:32	00:02:05	00:01:39	-17,82 %
Fluktfrekvens		58,53 %	63,02 %	68,46	8,63 %

Det er en milepæl at nettstedet har passert 1 million sidevisninger i året. Dette i tillegg til at antall økter og antall brukere har en relativt solid økning, er positive trender. Antall sider pr. økt og øktvarighet har derimot en negativ trend som vi må prøve å snu i 2018.

Brukernes måte å komme inn på sidene er lik i 2017, som i 2016. Tilgang fra søkesider (Google, etc.) har en andel på ca 50 %. Sosiale medier (Facebook, Twitter, etc.) har en andel på i underkant av 30 %, direkte tilgang på ca 15 %, mens refererende sider sender ca 5 % av våre brukere inn på våre sider. Den sterke økningen som har vært gjennom sosiale medier de siste årene har altså flatet ut.

www.sprakloyper.no

Språkløyper har vært nasjonal strategi fra 2016, og fra oktober 2015 til juni 2016 var Språkløyper i en utprøvningsfase. I denne fasen ble det ikke tatt målinger av bruken av www.sprakloyper.no. Fra og med 2017 er det derimot tatt målinger fra Google Analytics i hele året. Tallene fra Google Analytics når det gjelder dette nettstedet for 2016 baserer seg på perioden fra juli til desember. Å sammenlikne analysetall for hele år mellom 2016 og 2017 blir derfor ikke korrekt. Sammenstillingen er derfor satt opp for 6 måneder (høst 2016, og vår og høst 2017).

Bruken av nettstedet www.sprakloyper.no kommer i tillegg til bruken av www.lesesenteret.no, som er beskrevet over.

	Høsten 2016	Våren 2017	Høsten 2017
Økter	82 790	93 440	91 104
Brukere	39 766	47 115	45 255
Sidevisninger	582 069	616 082	670 934
Sider per økt	7,03	6,59	7,36
Øktvarighet (snitt)	00:07:09	00:06:37	00:07:43
Fluktfrekvens	37,90 %	37,40 %	34,53

Som i 2016 avviker bruken av www.sprakloyper.no noe fra slik www.lesesenteret.no blir brukt. Siden antall sider per økt er høyere og øktvarigheten lenger på dette nettstedet kan vi anta at nettstedet brukes slik det er ment. Nettstedet inneholder kompetanseutviklingspakker bestående av flere sider. Det er derfor naturlig at brukerne går innom flere sider hver gang de er inne på nettstedet. Bruken er jevnt stigende. Litt lavere antall økter og brukere høsten 2017 tilskrives at nettstedet nesten ikke brukes i juli og starten av august i det hele tatt. Antall sidevisninger tyder på at bruken totalt sett er økende. Positivt er det også å se at fluktfrekvensen her er lav.

Språkløyper-blogger er en del av nettstedet. Bloggere er fagfolk, akademikere og andre med interesse for innholdet i strategien. Det ble publisert til sammen 19 blogginnlegg i 2017. For fremtiden kan det vurderes om blogginnlegg vel så gjerne kan plasseres under Aktuelt-kategorien.

Under Aktuelt-kategorien ble det publisert til sammen 44 artikler i løpet av 2017. Artiklene informerer om og promoterer ulike deler av Språkløyper-universet. Eksempler er nye kompetanseutviklingspakker som er publisert, påmelding til oppstartsamlinger, fagstoff rundt bruk av pakkene og hvordan det blir jobbet til språkkommunene. Flere av disse sakene er i tillegg publisert på Lesesenterets nettside.

Sosiale medier

Facebook:

Antallet følgere i sosiale medier, særlig på Facebook, har fortsatt å øke. Fra 6000 følgere i januar 2016, hadde vi 14 500 følgere i januar 2017 og nær 19 000 ved årets slutt. Facebook er vår desidert viktigste kanal når det gjelder å nå bredt ut med nyheter, forskningsfunn og informasjon om senteret. 30 prosent av trafikken til nettsidene våre kommer fra sosiale medier, i all hovedsak Facebook. Nytt av året er at vi strømmer innlegg fra konferanser direkte på Facebook. I en tid med stor konkurranse om oppmerksomheten i sosiale medier, og stadig endrede algoritmer fra Facebook der det stilles høye krav til innlegg fra sider for at de skal vises i nyhetsstrømmen til brukerne, er det gledelig å se at hvert innlegg i snitt nådde ut til 10 000 personer i 2017.

De 5 innleggene med størst rekkevidde:

Har du lyst å hjelpe barnet ditt i gang med lesingen? Her er 10 gode råd!

Rekkevidde: 63 772

Hvordan jobbe med leseflyt og forståelse – og ikke være for opptatt av lesefart? Her finner du gode råd:

Rekkevidde: 54 093

Mange vil gjerne lære mer om rask bokstavprogresjon. Følg Lesesenteret her på Facebook – de neste dagene vil vi presentere kunnskap og ressurser om raskere bokstavinnlæring, og hvordan man kan gå frem!

Rekkevidde: 52 706

Er det din skole som vinner Leseprisen i år? Eller kanskje din barnehage? Send inn en beskrivelse av et leseprosjekt dere holder på med eller har gjennomført. Kanskje vi kan gratulere dere som vinnere av Leseprisen 2017 under lesekonferansen 3.-4. april?

Rekkevidde: 50 331

20 minutter daglig lesing ga resultater for elevene på Haugaland videregående skole - og skolen vant Leseprisen for arbeidet. Har din skole eller barnehage et prosjekt som kan være kandidat til Leseprisen 2017? Søknadsfrist 15. februar - mer info i saken!

Rekkevidde: 49 863

Det er forskerfredag igjen! Allerede hos 2-åringene er det en sammenheng mellom språk og hvordan barnet fungerer sosialt, viser ph.d.-arbeidet til Elisabeth Brekke Stangeland. Dette er viktig kunnskap for barnehagene! Les hele intervjuet.

Rekkevidde: 48 900

Vi opplever at vår følgerne i liten grad bruker muligheten til faglig debatt under våre innlegg. Vi har prøvd å utfordre til dette, men i den grad følgerne kommenterer er det gjerne for å "tagge" venner/kjente/kolleger for å tipse om det de ser som nyttige innlegg. I tillegg liker og deler de. Denne typen engasjement er allikevel viktig, da den er med på å gjøre innleggene synlige i nyhetsstrømmen til følgerne våre.

Twitter:

På Twitter har Lesesenteret ca 1700 følgere. Twitter (@Lesesenteret) benyttes i all hovedsak som en enveis informasjonskanal, men er et viktig sted å være synlig.

Andre sosiale medier:

Lesesenteret er også på Instagram og Snapchat, men disse brukes bare i mindre grad.

I tillegg til å spre aktuelle nyhetssaker brukes sosiale medier til kampanjer (eks. julekalender med boktips, sommerkampanje, osv.), og til å markedsføre og omtale ressurser og arrangement.

Prosjekter i sosiale medier:

Ved oppstart av større prosjekter kan det være en del av prosjektenes kommunikasjonsstrategi å opprette egne segmenter i sosiale medier. Konferanser og andre arrangementer oppretter også egne Facebook-arrangementer, noe som bidrar i markedsføringen av disse.

Språkløyper har egen side på Facebook. I 2017 har antall følgere på denne økt fra ca 6000 til over 9000 følgere. Denne siden brukes til å spre relevant informasjon om oppstartsamlinger, språkkommuner, nye kompetanseutviklingspakker, osv.

Forskningsprosjektet Two teachers har også egen side der relevante artikler og informasjon om prosjektet deles. 1174 personer følger denne siden. Two teachers bruker også gruppefunksjonaliteten på Facebook i kommunikasjon med et stort antall forskningsassistenter.

De to Facebook-gruppene "Ressurslærere i lesing" (942 medlemmer) og "Nordic literacy" (397 medlemmer) må også nevnes som effektive verktøy for kommunikasjon med målgruppene ressurslærere på ungdomstrinnet og forskere/ansatte i UH-sektoren.

Film/streaming – Youtube, Vimeo, Facebook:

Filmdelingstjenesten Youtube er en viktig arena for å kunne laste opp filmmateriale. Denne tjenesten brukes nå som hovedkanal for formidling av filmmaterialet vårt, og brukes som plattform for filmer som vises på nettstedene lesesenteret.uis.no og sprakloyper.uis.no.

Det ligger i dag 219 egenproduserte filmer på Youtube. 102 av disse er lagt ut i 2017 (mot 87 i 2016). Vi brukte tidligere filmdelingstjenesten Vimeo, og det ligger fremdeles ca 150 filmer der som også er i bruk. Totalt har det vært 94 251 visninger av disse filmene i 2017. Den mest populære filmen har vært *Bokstaver! - Bokstavfilm om rask bokstavprogresjon*. Det er interessant at direktevisninger på Youtube (og IKKE via nettsidene våre) står for 38% av visningene. Dette viser at filmene når ut også via andre kanaler enn våre egne nettsider.

Facebook brukes også til film. Nytt i 2017 var streaming av konferanser gjennom Facebook. Dette er en tjeneste vi nå har utstyr og kompetanse til å gjøre selv. I 2017 streamet vi 3 konferanser, og totalt ble ca 25 konferanseinnlegg streamet fra disse konferansene. Konferanseinnlegg ligger ut ca en måned før de trekkes tilbake.

Vedlegg 3. Årsregnskap med kommentar i henhold til mal

Oppgave/ Prosjekt	IB 2017	Tildelin g fra Udir 2017	Supl. tildeli ng 2017	* Andre inntekte r 2017	Til disp. 2017	Budsje tt 2017	Omdis p. 2017	Forbru k pr. 31.12. 17	Resultat pr. 31.12.17	Merknader
Grunntildeling 2017	-234	7900		427	8093	8266		-8787	-694	Post "Andre inntekter 2017" gjelder Nasjonal konferanse. Differanse på post "Til disp. 2017" og "Budsjett 2017" skyldes 173' i mindre inntekter enn budsjettert ifm Nasjonal konferanse.
PPT (IN-10738) (fra post 50)	259	0			259	259		-255	4	
FYR (IN-10616) (fra post 50)	466	0			466	466		-466	0	
SUM	491	7900		427	8818	8991		-9508	-690	
Særskilte oppdrag 2017										
U.trinn (IN- 10747)	305	900			1205	1205		-1161	44	
Språkløyper (IN- 10709)	2500	11121			1362 1	13621		-12883	738	
PIRLS (OF-10224)	30	2014	500		2544	2043		-2604	-60	
Kartl.prøver (OP- 10073)	281	500	250		1031	1031		-894	137	
Læringsst. prøver (OP-10117)	38	0			38	38		-38	0	Avsluttet
SUM særskilte oppdrag 2017	3154	14535	750		1843 9	17938		-17580	859	

SUM tildelinger 2017	3645	22435	750	427	2725 7	26929		-27088	169	
---------------------------------	-------------	--------------	------------	------------	-------------------	--------------	--	---------------	------------	--

Kommentarer:

- Grunntildeling: Merforbruk på kr. 694 000,-. Dette skyldes at tildelingen er blitt knapp når det gjelder dekning av lønnskostnader. Tildelingen for 2017 ble mindre enn behovet som ble meldt inn. I tillegg viste samlet resultat på Nasjonal konferanse et underskudd på kr. 216 932,-.
- Tidligere mindreforbruk på PPT kr. 259 000,- og FYR kr. 466 000,- ble etter avtale brukt til å dekke inn driftskostnader på grunntildelingen.
- Språkløyper: Mindreforbruk på 738 000,-, inklusiv inngående balanse fra 2016 på 2 500 000,-. Mindreforbruk 2017 skyldes i hovedsak at 2 ansatte sluttet samt refusjon sykepenges. Regnskapet for 2017 er rapportert til styringsgruppa for Språkløyper og budsjett vedtas tidlig vår 2018.
- Ungdomstrinn i utvikling: Mindreforbruk på kr. 44 000,-.
- PIRLS: Merforbruk på kr. 60 000,-. Da inklusiv tap på kr. 680 000,- dekket av UiS (2016). Vi fikk kr. 500 000,- i ekstratildeling til å gjennomføre fagkonferansen PIRLS desember 2017.

Oppdragsprosjekt:

- Kartleggingsprøver i lesing: Mindreforbruk på kr. 137 000,-. Vi fikk kr. 250.000,- i ekstratildeling. Prosjektet går i henhold til plan.
- Læringsstøttende prøver i lesing i balanse og avsluttet.

I henhold til KDs reglement, føres over- og underskudd i alle oppdragsprosjekt mot virksomhetskapitalen til Universitetet i Stavanger.

Vedlegg 4 Lesesenterets bidrag i utdanning som del av Det humanistiske fakultet, UiS

Lesesenteret bidrar med undervisning og veiledning som del av Det humanistiske fakultet. Vi har i 2016 bidratt inn i følgende tilbud:

- Grunnskolelærerutdanning 1-7 (Norsk 1, Norsk 2)
- Grunnskolelærerutdanning 5-10 (Norsk 2)
- Bidrag i barnehagelærerutdanning (bachelor)
- Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) (Felles fag- og yrkesdidaktikk. Skolen i samfunnet – ledelse av lærings- og utviklingsarbeid)
- Master i lesevitenskap (Emne: Nyere skriftskulturer, 15 stp + Emne: Saktekster)
- Master i utdanningsvitenskap, profil spesialpedagogikk (Tre emner: Barn med språklige utfordringer [15 stp], Introduksjon til temaområdet lese- og skrivevansker [15 stp], Lese- og skrivevansker [15 stp])
- Veiledning av 7 masterstudenter i lesevitenskap og et titalls i utdanningsvitenskap.
- Hovedveiledning av 12-13 phd-studenter. For detaljer, se vedlegg 5: Lesesenterets forskningsrelaterte virksomhet.

Bidrag i følgende kurs doktorgradskurs:

- Introduksjonsseminar
- Diskurs- og tekstanalyse
- Research ethics and design
- Utdanningsvitenskap/Educational Sciences
- Avslutningsseminarer

Videreutdanningstilbud:

Ved studiestart høsten 2017 hadde vi følgende videreutdanningstilbud:

- Lesing og skriving som grunnleggende ferdigheter 1, 1-7 (15 + 15 stp), med 34 studenter
- Lesing og skriving som grunnleggende ferdigheter 1, 8-13 (15 + 15 stp), med 17 studenter
- Lesing og skriving som grunnleggende ferdigheter 2, 8-13 (15 + 15 stp), med 13 studenter
- Barns språkutvikling og språklæring (30 stp), med 51 studenter
- Videreutdanning (masternivå) til lærerspesialist i norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (60 stp), med 23 + 26 studenter

De tre kursene i Lesing og skriving er under Kompetanse for kvalitet-programmet, og Barns språkutvikling ligger under tilsvarende program for barnehagelærere. Lærerspesialistprogrammet kom til etter at Kunnskapsdepartementet ba Lesesenteret og Skrivesenteret, i samarbeid med UiS, om å ta på seg ansvaret med å utvikle dette studietilbudet rettet mot lærere i skolen som ønsker å utvikle karrieren, uten å gå ut av klasserommet. Kurset skiller seg fra kfk-kursene ved at det er på masternivå og på 60 studiepoeng, i stedet for 30. Studentene har dog samme betingelser som på kfk-kurs. I tillegg til å samarbeide med Skrivesenteret om lærerspesialist-studiet, nyter vi også godt av Skrivesenterets kompetanse i de andre kursene.

Videreutdanningsstudiene er blitt et kontaktpunkt med engasjerte lærere i skoler og barnehager, og gir oss viktig innblikk i praksisfeltet. Arbeidet med disse studiene passer godt inn i senterets andre aktiviteter (både oppdrag som nasjonalt senter og undervisning og veiledning vi driver som del av fakultetet).

I tillegg har vi videreutdanningstilbud i Voksenpedagogikk/Skrive- og leseopplæring for voksne (30 stp), som ble gjennomført i 2016/2017 i samarbeid med Kompetanse Norge og ble finansiert via studieavgift og tilskudd fra Kompetanse Norge. Når det gjelder studieåret 2017/2018 ble finansieringsordningen lagt om, studiet ble gratis for studentene og Lesesenteret måtte søke om finansiering. Ved utgangen av 2017 var det 16 studenter på studiet. Evalueringene viser deltakertilfredshet, men Lesesenteret synes det er krevende å levere et studium av høy kvalitet til lærere i voksenopplæringen, noen med begrenset pedagogisk utdanning, og et studium som skal omfatte både norskspråklige med lese- og skrivevansker og innvandrere som skal bli bedre å lese og å skrive. Det er derfor besluttet å ikke søke om studiet i 2018.

Høsten 2018 startet Lesesenteret opp 5 nye videreutdanningstilbud:

Som del av Kompetanse for fremtidens barnehage: Nettstudium Barns språkutvikling og språklæring i barnehagen (30 stp), over ett år. Kapasitet: 50 studenter.

Som del av Kompetanse for kvalitet: Begynneropplæring, (30 stp), over ett år. Kapasitet: 35 studenter.

Som del av Lærerspesialist: Begynneropplæring, (60 stp), over to år. Kapasitet: 35 studenter.

Som del av Kompetanse for fremtidens barnehage (og i samarbeid med Institutt for barnehagelærerutdanning): Barns språkutvikling og språklæring i barnehagen 2, masternivå (30 stp), over ett år. Kapasitet: 35 studenter.

I UiS-regi: Siste 30 studiepoeng påbygg i masterløpet for erfaringsbasert master i lese- og skriveopplæring for lærerspesialister. Kapasitet: 15 studenter.

Vedlegg 5 Lesesenterets forskningsrelaterte virksomhet

a) Programområder for forskning

Literacy og læring

Programområdet Literacy og læring ble opprettet i 2013, og ble videreført i 2016. Programområdet følger en prosjektorganisering, for tiden med fokus på fem NFR-finansierte prosjekt:

1. **På sporet**, som har som mål å undersøke effekt av spesialundervisning, finansiert av UiS, Utdanningsdirektoratet og NFR (FINNUT). <http://lesesenteret.uis.no/paa-sporet/> (2014-2019)[http://lesesenteret.uis.no/paa-sporet/ \(2014-2019\)](http://lesesenteret.uis.no/paa-sporet/(2014-2019))
2. **CATO** – contextual aspects of text organization, som er et NFR-finansierte samarbeid mellom UiS og UiB, med et mål om utvikle løsninger til neste generasjons stavekontroll/skrivehjelp. <http://lesesenteret.uis.no/forskning/forskningsprosjekter/cato/> (2013-2017)[http://lesesenteret.uis.no/forskning/forskningsprosjekter/cato/ \(2013-2017\)](http://lesesenteret.uis.no/forskning/forskningsprosjekter/cato/(2013-2017))
3. **Respons**, som er et lesevitenskapelig prosjekt med kvalitativ innretning i samarbeid med Randaberg kommune. Prosjektet har fokus på ungdomsskoleelevers praksiser i en teknologisk hverdag. Prosjektet er finansiert av NFR (FINNUT). <http://lesesenteret.uis.no/respons/> (2014-2018)[http://lesesenteret.uis.no/respons/ \(2014-2018\)](http://lesesenteret.uis.no/respons/(2014-2018))
4. **Two teachers**, som er et NFR-finansierte prosjekt med mål å undersøke effekten av økt lærertetthet, og hvilken betydning dette har for norske elevers læring og læringsmiljø. http://lesesenteret.uis.no/two_teachers/ (2016-2021)[http://lesesenteret.uis.no/two_teachers/ \(2016-2021\)](http://lesesenteret.uis.no/two_teachers/(2016-2021))
5. **Digihand** (NFR), som har som mål å undersøke skriveutvikling generelt og håndskriftsutvikling spesielt i to ulike settinger. I den første starter elevene med instruksjon i håndskrift fra første klasse, i den andre venter man med håndskrift til andre klasse og bruker i stedet nettbrett og tastatur i skivingen. Prosjektet er et samarbeid mellom Høgskulen i Volda og UiS, med HVO som prosjekteier. (2018-2021)

De fem prosjektene har en rekke nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere. Prosjektene representerer også fire forskergrupper ved senteret, med en felles innretning mot literacy forstått som tilgangskompetanse: tilgang til skrift, tekst og kultur.

Ledergruppa i programområdet består av professor Per Henning Uppstad, førsteamanuensis Oddny Judith Solheim, professor Atle Skaftun.

Grensesnitt i lesing og skriving

Programområdet Grensesnitt søker å forene tverrfaglige krefter ved UiS for å imøtekomme et voksende behov knyttet til empirisk basert

kunnskap om teknologiske grensesnitt i lesing og skriving – både i forskning, utdanning så vel som i offentlig sektor og for å skape grobunn for et nytt, innovativt og tverrvitenskapelig forskningsfellesskap, som har som mål å stimulere til nye prosjekter og konstellasjoner, å bidra til å heve kompetansen for ansatte ved flere institutt og tilgrensende fagområder ved UiS, samt å rekruttere nye forskningskrefter. Å bringe sammen forskere fra ulike fagfelt og med ulike perspektiver på bruk av digitale teknologier i pedagogiske sammenhenger omsettes i en styrende ambisjon for programområdet om å utføre empirisk forskning som trekker veksler på et bredt spekter av teoretiske perspektiver og metoder.

Et sentralt, eksternt finansiert prosjekt i PO er VEBB: Vurderingsverktøy for E-bøker for Barn, finansiert av Forskningsrådets FINNUT-program (2017-2019).

Programområdet har en ledergruppe bestående av professor Anne Mangen, postdoktor Trude Hoel, og professor Terje Hillesund

Nye Literacypraksiser

Programområdet ble opprettet i februar 2016 og samler ulike fagfelt som engelsk, historie, pedagogikk og norsk. Felles for deltakerne i programområdet er en interesse for å undersøke literacypraksiser i og utenfor skolen, og en felles involvering i lærerutdanningene. Det overordnede målet for programområdet er å undersøke, utforske og skape literacypraksiser som kan utvikle kyndige og myndige og lesere og skrivere for det 21. århundret.

Programområdet omfavner prosjekter koblet til skole så vel innenfor som utenfor skolen. I prosjektbeskrivelsene nedenfor er bare de prosjektene som involverer Lesesenterets ansatte tatt med:

Critical Awareness

Critical awareness er et eksternt finansiert forskningsprosjekt utviklet i samarbeid mellom UiS, Jærskolen og en kommune i Frankrike. Prosjektet fokuserer på å utvikle literacypraksiser som kan stimulere og utvikle kritisk refleksjon i møte med tekst. Prosjektet går over tre år og har fokus på 6. og 7. trinn i skolen og fagene morsmål, religion og historie.

Prosjektleder: Alexandre Dessingué

Helsefremmende lesing

Helsefremmende lesing er et utviklingsprosjekt som tar utgangspunkt i et lavterskeltilbud for rusmisbrukere. Lesegruppen har siden oppstart i august 2016 hatt månedlige møter. Møtene gjennomføres som høytlesing og samtale om teksten i forhold til deltagerens egne liv og erfaringer. Lesegruppen er organisert etter modell fra den engelske "The Reader Organization", der litterær involvering (også for dem som av ulike grunner ikke kan lese), sosial deltagelse og personlig selvrefleksjon blir vektlagt.

Prosjektleder: Ingrid Nielsen

Leder av programområdet er førsteamanuensis Anne Håland

b) Etablerte fora

Kvantitativt forum

Dette er et forum for forskere og stipendiater tilknyttet Læringsmiljøsentret og Lesesenteret som arbeider med kvantitativ forskningsdesign. Substansielle problemstillinger kombinert med statistiske data danner utgangspunkt for diskusjon og fordypning i metodiske spørsmål. Generøs utveksling av innsikt og erfaringer, kritisk refleksjon og nøyaktighet er ideal og innfallsport for heving av medlemmenes forskningskompetanse. Professor Knud Knudsen, IMKS, bistår med veiledning og seminaraktivitet, og har fungert som mentor for kvantitativt forum gjennom en årrekke.

Forumet har månedlige møter.

Kvalitativt forum

Høsten 2012 ble det opprettet en møteplass for metodediskusjoner knyttet til prosjekter basert på kvalitative data – *Kvalitativt forum* har blitt navnet. Bakgrunnen er at det er mange på senteret som arbeider med denne typen data i phd-prosjekter, og formålet er at en slik møteplass kan bidra til å skape fellesskap knyttet til metodologi og tenkemåter som har relevans også for det utadrettede arbeidet. Atle Skaftun organiserer forumet. Forumet har hatt samlinger en gang i måneden med rom for å legge fram metoderelaterte problemstillinger knyttet til pågående forskningsarbeid.

c) **RUALS**

I november 2017 ble Forskningsenhet for vurdering av lese- og skriveferdighet (RUALS) etablert. Enheten har som overordnet mål å frambringe kunnskap for utvikling av en ny generasjons vurderingsverktøy knyttet til lesing og skriving. Slike prøver skal både gi et godt estimat av den enkelte elevens ferdighet og oppleves som et nyttig verktøy for lærere som skal tilrettelegge undervisningen. Arbeidet med adaptive prøver står sentralt for enheten. Enheten er sammensatt av forskere med omfattende erfaring med prøveutvikling og psykometrikk innen både utdanning og forskning: Aslaug Fodstad Gourvenec (prosjektleder), Oddny Judith Solheim (forskningsleder), Njål Foldnes (statistisk ansvarlig), Per Henning Uppstad, Bente Rigmor Walgermo og Vibeke Rønneberg.

d) **Eksternt finansierte forskningsprosjekt**

1. Respons (Responsive literacy practices in digitalised classrooms) <http://lesesenteret.uis.no/respons/>

Lesesenteret startet høsten 2014 opp et prosjekt med kortnavnet "Respons" i samarbeid med en kommune som har vedtatt at alle ungdomsskoleelevene i kommunen skal ha hver sin bærbare digitale enhet i løpet av perioden 2014-2017. Prosjektet tar utgangspunkt i at slik styrking av tilgangen på digitale ressurser kan bidra til fornyelse av undervisningspraksis, og samtidig at pedagogiske kjerneverdier som *deltakelse, deling og involvering* kan styrkes med klok bruk av teknologi i klasserommet. Prosjektet følger alle ungdomsskolene gjennom treårsperioden, med et særlig blikk for muligheter og utfordringer knyttet til digitaliseringen av klasserommet, eller sagt litt mer teknisk: hvordan ny teknologi kan integreres for å fremme kunnskapsbasert profesjonell praksis og legge til rette for læringsprosesser av høy kvalitet.

Prosjektet er finansiert av NFRs utdanningsforskningsprogram, FINNUT, i perioden 2015-2017.

Medarbeidere i prosjektet:

Professor Atle Skaftun (prosjektleder)

Professor Mari-Ann Igland (Lesesenteret/NTNU)

Førsteamanuensis Dag Husebø

Førsteamanuensis Arne Olav NygardAslaug

Førsteamanuensis Aslaug F. Gourvenec

Universitetslektor Morten Njå

Førsteamanuensis Ingrid Nielsen

Førsteamanuensis Nikolaj F. Elf (Lesesenteret/Syddansk Universitet).

Doktorgradsstudent Margrethe Sønneland

2. På sporet <http://lesesenteret.uis.no/paa-sporet/>

I På Sporet-prosjektet vil vi undersøke om vi kan redusere andelen norske elever som utvikler lesevansker gjennom tidlig og intensiv innsats for elever som er i faresonen for å utvikle slike vansker. I prosjektet utvikler vi både et kartleggingsverktøy som lærere kan bruke ved skolestart for å identifisere barn som kan være i faresonen for å utvikle lese- og skrivevansker, og forskningsbaserte undervisningsprogram som kan hjelpe barn som strever opp på samme nivå som resten av klassen, før de opplever nederlag.

Gjennom en gruppe-randomisert kontrollert studie undersøker På sporet effekten av to ulike lærer- og dataassisterte leseintervensjoner på 1. versus 2. trinn. Begge intervensjonene består av en kombinasjon av lærerinstruksjon og motiverende og spill-lignende dataverktøy.

Studien startet opp høsten 2014, og inkluderer 1171 elever på 19 ulike skoler i Stavanger, Sandnes og Time. Alle elevene i prosjektet blir kartlagt på fem ulike målepunkt (høst 1. trinn, våren på 1., 2., og 3. trinn, høsten på 5. trinn).

Medarbeidere i prosjektet:

Prosjektledelse: Førsteamanuensis Oddny Judith Solheim, førsteamanuensis Kjersti Lundetræ og professor Per Henning Upstad

Øvrige medarbeidere i prosjektet: Professor Åse Kari H. Wagner, PhD-stipendiat Zahra Esameli, PhD-stipendiat Bente Walgermo, post doc. Erin McTigue (Lesesenteret), førsteamanuensis Njål Foldnes (Lesesenteret/BI), professor Knut Schwippert (Lesesenteret/Universitetet i Hamburg), førsteamanuensis Jan Frijters (Brock University, Canada), førsteamanuensis Fiona Kyle (City University London, UK), og førsteamanuensis Jenny Thomson (University of Sheffield).

Vitenskapelig referansegruppe: Professor Finn Egil Tønnessen, professor Monica Melby Lervåg (UiO), director, PhD Maureen Lovett (Hospital for Sick Children, Canada), professor Ulla Richardson (Agora Center, University of Jyväskylä, Finland) og professor Stefan Samuelsson (Linköpings Universitet, Sverige).

På Sporet er finansiert av Forskningsrådets utdanningsforskningsprogram FINNUT, av UiS og av Utdanningsdirektoratet. Prosjektperiode: 2014-2018

3. Stavangerprosjektet – Det lærende barnet <http://lesesenteret.uis.no/stavangerprosjektet/nyheter/>

Stavangerprosjektet er en tverrfaglig, longitudinell studie som gjennomføres i samarbeid med Stavanger kommune, som også bidrar med finansiering. Prosjektleder er førsteamanuensis Elin K. L. Reikerås. Det overordnede målet i prosjektet er å generere kunnskap om hvorvidt

enkeltfaktorer eller kombinasjoner av faktorer fremmer eller hemmer tilegnelsen av lesing, skriving og regning i skolen. For å bidra til svar på den overordnede problemstillingen, inngår fire delprosjekter:

Delprosjekt Barnehagebarns utvikling

Hovedmålsettingen i delprosjektet er å bidra til økt kunnskap innenfor og mellom områdene språk, matematikk, bevegelse og sosial kompetanse i barnehagealder. Et delmål er å identifisere ferdigheter som barnehagebarn mestrer og som er viktige med tanke på senere utvikling i lesing, skriving og regning. Et annet delmål er så tidlig som mulig å oppdage barn som strever, slik at de kan få tidlig og god hjelp. Det har også vært en målsetting å øke kompetansen til fagpersonene som møter barn i barnehagene, og det er i denne sammenheng tilbudt og gjennomført 85 kurs for ansatte i barnehagene i Stavanger kommune.

Delprosjektet foregår i perioden 2007-2018. Deltagerne i delprosjektet er over 1300 barn som ble påmeldt før de var 2 ½ år. Datainnsamlingen i barnehagedelen i delprosjektet ble gjennomført i perioden 2008-2012, og strukturert observasjon ble benyttet som metode. Barna ble observert i to tremåneders-perioder med start da de var henholdsvis 2 ½ og 4 ½ år gamle. Det ble benyttet observasjonsskjema innenfor de fire områdene språk (TRAS), matematikk (MIO), sosial kompetanse (Alle Med) og bevegelse (EYMSC). Observasjonene ble gjennomført i naturlige hverdagsituasjoner i barnehagen, og det var de ansatte som utførte observasjonene og registrerte *mestring / delvis mestring / ennå ikke mestring* innenfor hvert av de fire områdene. To personer skulle, uavhengig av hverandre, ha observert barnets nivå av mestring før skjemaene ble fylt ut. I perioden 2013-2018 er hovedfokus bearbeiding og publisering av data. Det er sendt ut et spørreskjema til alle foreldre med barn født 2005 og 2006. Her kartlegges erfaringer fra deltakelse i prosjektet, samt foreldrenes utdanning og bakgrunn. Pr 01.01.18 er 323 spørreskjema returnert til oss. Det samme spørreskjemaet vil våren 2018 sendes ut til foreldre med barn født i 2007.

Prosjektleder: Førsteamanuensis Elin Reikerås

Delprosjekt Skolebarns utvikling

Hovedmålsettingen i delprosjektet er å bidra til økt kunnskap om utvikling av ferdigheter innenfor og mellom områdene lesing, skriving og regning i skolealder. Et delmål er å identifisere faktorer fra barns tidlige utvikling innenfor områdene språk, matematikk, bevegelse og sosial kompetanse i barnehagealder som kan fremme eller hemme god lese-, stave- og regneutvikling.

Et annet mål er å heve kompetansen innenfor områdene lesing og regning hos lærerne i skolen, og det er til nå tilbudt og gjennomført 44

kurs for lærer på 1., 2., 3. og 4. trinn i Stavanger kommune. Kursvirksomheten vil fortsette så lenge prosjektet pågår.

Deltakerne er de samme som i delprosjektet Barnehagebarns utvikling. Delprosjektet startet høsten 2011, da de eldste barna i delprosjektet Barnehagebarns utvikling (barn født i 2005) startet i 1. klasse. Datainnsamlingen vil pågå i tidsrommet fra våren 2013 til høsten 2017.

Ferdigheter i lesing, skriving og regning blir kartlagt når barna går i 2. og 5. klasse. De er da ca. 7 ½ og 9 ½ år gamle. Det blir i dataanalysene kontrollert for ulikhet i alder. Elevenes ferdigheter i lesing, skriving og regning blir kartlagt ved bruk av de obligatoriske kartleggingsprøvene i lesing og regning når elevene går i 2. klasse. Disse prøvene har takeffekt. Derfor blir det i tillegg benyttet 4 prøver uten takeffekt for å få mer informasjon om lese-, stave- og regneferdighetene til alle elevene.

Høsten i 5. klasse blir barnas ferdigheter i lesing og regning kartlagt med de obligatoriske nasjonale prøvene i lesing og regning. De fleste tilleggsprøvene som ble brukt på 2. trinn, blir også benyttet på dette trinnet. Høsten 2017 ble det samlet inn data på 5. trinn for barn født i 2007. I tillegg ble det sendt ut spørreskjema til foreldre som har barn født i 2005 og 2006. Våren 2018 blir spørreskjema også sendt til foreldre med barn født i 2007.

Prosjektleder: Universitetslektor Åse Kathrine Gjestsen

Delprosjekt Barn med observerte risikofaktorer

En del av barna i delprosjektene Barnehagebarns utvikling og Skolebarns utvikling er henvist for utredning til Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste (PPT) og/eller Fysio- og Ergoterapitjenesten i Stavanger kommune. I delprosjektet Barn med observerte risikofaktorer hentes det inn data fra disse instansene. Barnas utvikling følges fra henvisningstidspunkt til prosjektslutt i 2018.

Hovedmålsetting i delprosjektet er å få mer inngående informasjon om hvilke ferdigheter barnehagebarn med observerte risikofaktorer har. For disse barna blir registreringer på de fire observasjonsskjemaene fra barnehagen (TRAS, MIO, EYMSC og Alle Med) sammenholdt med informasjon fra både kartlegginger i skolen og kartlegging utført i PPT og/eller Fysio- og Ergoterapitjenesten. Det er opprettet en faggruppe for delprosjektet med representanter for PPT, Fysio- og Ergoterapitjenesten og prosjektets forskere.

Prosjektleder: Universitetslektor Åse Kathrine Gjestsen

Delprosjekt Flerspråklige barn

Av barna som deltar i delprosjektet Barnehagebarns utvikling, er ca. 16% flerspråklige. Disse barna er deltakere i delprosjektet Flerspråklige barn. Hovedmålet for delprosjektet Flerspråklige barn er å utvide kunnskapen om de flerspråklige barnas språkbruk, språkutvikling og lese- og skriveutvikling. Det er også et mål å studere hvordan det å ha flere språk samvirker med andre deler av barnas utvikling, for eksempel innenfor det sosiale området. Termen flerspråklige omfatter både barn som har én forelder med norsk som morsmål, og én forelder med et annet språk enn norsk som morsmål, og barn som har to foreldre med et annet morsmål enn norsk. De flerspråklige barna er identifisert ved hjelp av spørreskjema besvart av foreldrene ved prosjektstart og når barna startet skolen.

Delprosjektet pågår i perioden 2007-2018.

Prosjektleder: Professor Åse Kari H. Wagner

4. SkillsReal (Skills development for realizing the workforce competence reserve)

<http://lesesenteret.uis.no/category.php?categoryID=15480>

NFR-project

The point of departure for this project is the situation in which shortage of labour and competence reserve not in use exist in parallel. The purpose of the study is to explore how to best optimize the learning and competence potential of groups of adults at risk of labor exclusion, outside the labour force or underemployed.

Complex relationships between adult skills, characteristics and attitudes (as measured by OECD's PIAAC study), adult participation in learning activities and in the labour market (register data) will be explored.

The project objectives are:

- to investigate the relationships between adult skills, characteristics and attitudes and participation/non-participation in working life;
- to investigate and compare the relationships between adult skills, characteristics and attitudes in regards their participation/non-participation in learning activities in different contexts across the Nordic countries;
- to investigate how organization and enactment of (non-formal, informal, formal) learning experiences within workplaces can optimally promote learning and working potential among adults;
- to identify, develop, implement, and analyze best practice and innovative solutions for optimizing the working and learning capacities in the target groups through innovative pedagogical use of new technology in adult education provisions.

-

SkillsREAL employs both quantitative and qualitative methods.

Partners:

- Stord/Haugesund University College (Scientific/Admin management) Projectmanager: Professor Tarja Tikkanen.
- Partners from The Reading Center/University of Stavanger (UiS): Docent Egil Gabrielsen and post.doc. Mary Billington
- Supported by an international Scientific Advisory Board with experts in research adult education from University of Linköping (Sweden), University of Turku (Finland), University of Jyväskylä (Finland) and Griffith University (Australia).

Projectperiod: 2014 – 2017

Two projectmeetings in 2016: Oslo in April and Linkøping in October.

Two articles submitted in 2016 from the Reading Center

5. BRAIN (Barriers and drivers regarding adult education, skills acquisition and innovative activity)

<http://lesesenteret.uis.no/category.php?categoryID=15953>

NFR-project

The aim of this project is to develop new knowledge into the relationships between adult learning and national systems of education and training and organisation of work. It is an international comparative project that sheds light on the impacts of adult learning across sectors, branches of industry and countries. Central to the project is the study of different forms of learning; formal, non-formal and informal learning, and one important question is how motivational factors for training and drivers linked to the national institutional frameworks interact and affect the differences in training rates and skills levels between four North-European welfare states. Further, the project aims at contributing to an explanation of seemingly puzzling findings at the national level concerning adult skills, participation in adult learning and the rate of innovation output in firms/organisations. PIAAC data, especially from Norway, Denmark, Finland and the Netherlands, will constitute the main source of data. It will be supplemented with other comparative data, such as Community Innovation Surveys (CIS), as well as qualitative data. The study involves participation from international scholars. The project includes four subprojects: skills levels and skills acquisition; participation in adult learning; training, skills and innovation, and learning processes in enterprises.

Projectmanager: Liv Anne Støren, NIFU. Projectperiod: 2014 - 2017

Partners at The Reading Center (UiS) is docent Egil Gabrielsen and associate professor Kjersti Lundetræ, who is responsible for the subproject *Skills levels and skills acquisition*.

6. CATO <http://lesesenteret.uis.no/forskning/forskningsprosjekter/cato/>

Prosjektet CATO – Contextual aspects of text organization – har som mål å undersøke vilkår for bedre skriveflyt hos elever med lese- og skrivevansker, gjennom å utvikle elementer i teknologisk programvare. Prosjektet er initiert av professor Christer Johansson (UiB) og professor Per Henning Uppstad (UiS), og er NFR-finansiert i perioden 2013-2016.

CATO startet opp høsten 2012, og i januar 2013 ble det ansatt en stipendiat. Arbeidet i 2014 har vært analyse av første datainnsamling, skriving av artikler, konferansepresentasjoner og planlegging av andre datainnsamling. Stipendiaten i prosjektet har hatt midtveiseevaluering i 2015, og skal etter planen disputere våren 2017.

Prosjektleder professor Christer Johansson, UiB. Partner ved Lesesenteret, UiS er professor Per Henning Uppstad.

7. PIRLS 2016 <http://lesesenteret.uis.no/forskning/leseundersokelser/pirls/>

Se ovenfor.

Prosjektleder: Dosent Egil Gabrielsen.

8. Two teachers http://lesesenteret.uis.no/two_teachers/

I Two Teachers-prosjektet vil vi gjennom en gruppe-randomisert kontrollert studie undersøke effekten av økt lærertetthet i lese- og skriveopplæringen på elevenes leseferdighet, motivasjon og engasjement samt undervisningspraksis. Prosjektet omfatter 300 klasser på 150 skoler i 54 kommuner i 9 fylker.

Prosjektet er ledet av Lesesenteret i samarbeid med Handelshøyskolen ved UiS.

Medarbeidere i prosjektet:

Prosjektleder: Oddny Judith Solheim (UiS)

Utvidet prosjektledelse: Professor Mari Rege (UiS), Professor Åse Kari Hansen Wagner (UiS), Professor Per Henning Uppstad (UiS), Førsteamanuensis Erin Mc Tigue (Texas A & M/Lesesenteret) og Førsteamanuensis Kjersti Lundetræ (UiS).

Administrativ leder: Karoline Høibo/Joachim Kolnes Andersen

Kommunikasjonsansvarlig: Elisabeth Rognved

Øvrige forskere i prosjektet: Førsteamanuensis Njål Foldnes (BI), Førsteamanuensis Bjarte Furnes (UiB), PhD-stipendiat Trine Mathisen Gilje, Førstelektor Torill Frafjord Hoem (UiS), Førsteamanuensis Anne Håland (UiS), Postdoktor Venke Furre Haaland (UiS), Professor Ella Marie Cosmovici Idsøe (UiS), Professor Thormod Idsøe (UiO), postdoktor Maria Therese Jensen (UiS), Professor Marja-Kristiina Lerkkanen (Universitetet i Jyväskylä), Professor Knut Schwippert (Universitetet i Hamburg), Professor Atle Skaftun (UiS) og PhD-stipendiat Kristin Sunde (UiS).

Prosjektet er finansiert av Forskningsrådets program LÆREEFFEKT og Universitetet i Stavanger.

Prosjektperiode: 2016-2021.

9. Bøker og apper: Utvikling av vurderingsverktøy for e-bøker for barn (VEBB) <http://lesesenteret.uis.no/vebb/>

Finansiert av Norges forskningsråds FINNUT-program, prosjektnr. 260356/H20

Periode: 01.02.2017-31.12.2019

Digitale teknologier blir stadig mer utbredt i norske barnehager. Nettbrett med berøringsskjerm, som iPad, anses som spesielt brukervennlige for yngre barn, bl.a. fordi de innebærer mindre krevende finmotorikk. Interaktive digitale teknologier gir også andre muligheter for formidling av fortellinger enn hva bildebøker på papir gir.

Utvalget av interaktive bildebok-apper – eller e-bøker – er stort, og de varierer betydelig med hensyn til teknologiske og modale affordanser. Noen bildebok-apper ligger tett opp til den trykte bildeboka, andre tilfører animasjoner og lydspor, mens atter andre avviker fra fortellingen i papirboka for å skape en mer spill-lignende opplevelse. En interessant problemstilling i barnehagesammenheng er hvorvidt ulike typer bildebok-apper gir den samme støtten i språkorienterte leseaktiviteter som tradisjonelle trykte bildebøker gjør. På hvilke måter påvirker mediets

materialitet dialogbaserte leseaktiviteter?

Hovedmålet med FoU-aktivitetene er å utvikle et forskningsbasert og nettbasert vurderingsverktøy som hjelper barnehageansatte, barnehagelærerstudenter, produsenter og beslutningstakere å vurdere hvorvidt en utvalgt e-bok vil fremme eller hemme barns språklæring under samtalebasert lesing i barnehagen.

Delmål knyttet til hovedmålet:

- (i) forbedret, forskningsbasert, grunnlag hos barnehagelærerne i Stavanger kommune, for å gjøre pedagogisk gode valg av teknologier i språkstimulerende aktiviteter;
- (ii) økt kunnskap i praksisfeltet om effekten av ulike affordanser på samtalebasert lesing;
- (iii) økt kunnskap i praksisfeltet om effekten av samtalebasert lesing på barns språk;
- (iv) forskningsbasert kunnskapsgrunnlag for beslutningstakere

Innovasjonsprosjektet VEBB vil resultere i et forskningsbasert, digitalt vurderingsverktøy for bildebok-apper, som tar i betraktning viktige parametre i barns og voksnes bruk av bildebøker og bildebok-apper under dialogbaserte leseaktiviteter i barnehagen (primært 4-5-åringer). Disse parametrene vil omfatte audiovisuelle og ergonomiske (haptiske og taktile) egenskaper i teknologiene, i tillegg til motorikk, oppmerksomhet, sosioemosjonelle og språklige aspekter under samtalebasert lesing. Parametrene vil bli fastsatt ut fra en observasjonsstudie (utført høsten 2017). Basert på resultatene fra undersøkelsen, samt på analyser og vurdering av kvaliteten og fremtredende trekk i bøker og bildebok-apper (f.eks. form og struktur, multimodalitet, estetikk, narrativ stil, interaktivitet), vil vurderingsverktøyet ta sikte på å fange dimensjoner av mediet som er nøkler til gode voksenstyrte dialogbaserte leseaktiviteter med barn i barnehagen.

Prosjektledere: Professor Anne Mangen & førsteamanuensis/postdoktor Trude Hoel

10. DigiHand – the emergence of handwriting in digital classrooms. NFR-støtta prosjekt (9,4 mill, FINNUT), 2018-2021, der Lesesenteret er partner med Høgskulen i Volda som prosjekteigar.

Skriving og bruk av digitale verktøy er to grunnleggjande ferdigheiter i Læreplanen for Kunnskapsløftet, men spesifiserer ikkje korleis og i kor stort omfang ferdigheitene skal bli brukte. Som ein konsekvens av dette har norske klasserom utvikla ulike praksisar. I mange førsteklasser i Noreg har skulen innført nettbrett, der elevane først lærer å skrive på tastatur, for så i andre klasse å starte med handskriftsopplæringa. I andre klasserom er det fortsatt den tradisjonelle praksisen som gjeld, der elevane lærer å skrive for hand frå første skuledag. Det har vore lite forskning på fordelar og ulemper ved dei ulike

praksisane, men erfaringar tyder på at elevar i begge grupper lærer å skrive for hand. Vi vil undersøke korleis handskrifta utviklar seg blant desse to forskjellige elevgruppene, og kva for undervisningspraksisar som kjenneteiknar desse to praksisane.

Prosjektleder: førsteamanuensis Wenke Mork Rogne, HVO

e) Doktorgrads- og postdr.-prosjekt

1. Litteraturfaglig praksis

En studie av høytpresterende elever i videregående skole i møte med litteraturfaglig praksis.

Kunnskapsløftet har blitt kalt en literacy-reform (Berge 2005) og fremhever de tradisjonelt norskfaglige ferdighetene lesing, skriving og muntlighet som grunnleggende ferdigheter, forankret i alle fag. Samtidig løftes det enkelte fagets spesifikke faglighet frem. I dette litteraturdidaktiske Ph.d elever i vg1-vg3. I analysene utforskes elevenes utøvelse av litteraturfaglig praksis i de litterære gruppesamtalene og deres høytpresterende elever i vg1-vg3. I analysene utforskes elevenes utøvelse av litteraturfaglig praksis i de litterære gruppesamtalene og deres rekontekstualiseringer av praksisen i retrospektive intervju mot slutten av vg3. Tre artikler inngår i prosjektet (Gourvenec, A. F., Nielsen, I. og Skaftun, A., 2014; Gourvenec, A. F. 2016a; Gourvenec A. F., 2016b).

Prosjektet ble ferdigstilt med disputas i 2017.

Prosjektansvarlig: Aslaug Fodstad Gourvenec

Hovedveileder: Professor Atle Skaftun

Medveileder: Førsteamanuensis Ingrid Nielsen

2. Aspekter ved språklig utvikling relatert til sosial fungering i tidlig førskolealder

En rekke studier har pekt på at det er en sammenheng mellom språk og sosial fungering hos skolebarn. Få studier dokumenterer denne sammenhengen hos barn under tre år. Prosjektets målsetting er å utvikle kunnskap om hvordan språk er relatert til sosial fungering i tidlig alder (33 måneder).

- I den første studien undersøkes språk og kjønnsforskjeller i språk hos 33 måneder gamle barn i norske barnehager.
- I den andre studien undersøkes sammenhenger mellom språk og sosial fungering med utgangspunkt i flerspråklige og enspråklige barn. Forskjeller i de to gruppenes norskspråklige ferdigheter og sosiale fungering ble undersøkt da barna var henholdsvis 33 måneder og 57 måneder.
- I den tredje studien undersøkes sammenhengen mellom språk, sosial kompetanse og lek med utgangspunkt i barn med henholdsvis svært lave og svært høye språkskårer.

Det metodiske grunnlaget for prosjektet bygger på statistiske analyser av data innsamlet av «Stavangerprosjektet - det lærende barnet», en longitudinell studie med et utvalg på om lag 1000 barnehagebarn. Data basert på observasjonsmaterielle TRAS og Alle med benyttes i avhandlingen.

Prosjektet avsluttes i 2017.

Prosjektansvarlig: Elisabeth Brekke Stangeland

Hovedveileder: Professor Åse Kari H. Wagner

Medveiledere: Førstemanuensis Kjersti Lundetræ og førstemanuensis Elin Reikerås

3. Reading and Reading-Related skills

The foundation for reading success at school lays on pre-school developmental skills (e.g. Emergent Literacy skills like letter knowledge and phonological processing skills) interacting with the individual (like the child's gender), and environmental and family-background factors such as *the amount of exposure to the print at home* (Home Literacy Environment) and in kindergarten, and parents' history of reading difficulties (known as family-risk for reading difficulties). This PhD project, as a part of the On Track (På sporet) project, aims to investigate and compare: (a) school entry's Emergent Literacy skills in children at family-risk for reading difficulties and children without such a risk, (b) the first 2-year development of reading and reading-related skills in children at family-risk for reading difficulties and children without such a risk, (c) Modeling the Early Path of Emergent Literacy Skills and Home Literacy Environment (HLE) at School Start.

Prosjektet avsluttes våren 2018.

Prosjektansvarlig: Zahra Esmaeeli

Hovedveileder: Førsteamanuensis Kjersti Lundetræ

Biveileder: Førsteamanuensis Fiona Kyle

4. Bruk av grafisk dominerte ressurser i samfunnsfag på ungdomsskolen

Dette prosjektet, forankret i teorien om disciplinary literacy, utforsker hvordan en kan legge til rette for bruk av grafisk dominerte ressurser på en samfunnsfaglig måte i ungdomsskolen gjennom to case-studier og tre artikler. Case 1 utforsker hvordan grafiske ressurser blir brukt i et emne i geografi i åttende klasse slik lærer designer emnet. Gjennom å analysere introduksjonstimen til to teksttyper, klimadiagram og klimakart, diskuteres literacy-praksis og undervisningsdesign. Artikkel 1, som omhandler case 1, munner ut i å vise ubrukt potensial i arbeidet med de grafiske ressursene. Case 2 tar tak i noe av dette ubrukte potensialet i design av nytt opplegg i samme klasse hvor elevene skal ta i bruk, sammenligne og kritisk vurdere informasjon hentet fra grafisk dominerte ressurser. Fokuset i artikkel to, som knyttes til dette caset, flyttes til elevene og hvordan de skaper mening i sin bruk av tekst. Prosjektets artikkel 3 vil se på de to casene i lys av teori om disciplinary literacy og undervisningsdesign og drøfte didaktiske implikasjoner, muligheter og utfordringer med å legge til rette for fagspesifikk bruk av grafiske ressurser i ungdomsskolen.

Prosjektansvarlig: Hanne Egenæs Staurseth

Hovedveileder: Førsteamanuensis Anne Håland

Biveileder: Førsteamanuensis Ingrid Nielsen

4-årig prosjektet, som avsluttes våren 2019.

5. Motivasjonelle faktorer i tilknytning til tidlig intervensjon for elever i faresonen for å utvikle lesevaner

Motivasjon blir ofte beskrevet som drivkraften i elevers leseutvikling. Elever i risikogruppen for å utvikle lesevaner trenger å bruke langt mer tid på leseaktiviteter enn sine jevnaldrende for å utvikle funksjonelle leseferdigheter. Å opprettholde motivasjon blir derfor avgjørende for leseutvikling og læringsutbytte for elever i risikogruppen for å utvikle vansker. Motivasjon blir i dette prosjektet målt som interesse for literacy aktiviteter og tiltro til egne leseferdigheter. Forskningsprosjektets mål er å undersøke hvorvidt tidlig intervensjon vil bidra til å opprettholde literacy-interesse og tiltro til egne leseferdigheter for elever i risikogruppen for å utvikle lesevaner. Prosjektet er en del av intervensjonsprosjektet "På sporet", hvor hensikten er å redusere andelen barn med lese- og skrivevaner i norsk skole.

4-årig doktorgradsprosjekt, avsluttes våren 2018

Faglig ansvarlig: Bente Rigmor Walgermo

Hovedveileder: Førsteamanuensis Oddny Judith Solheim

Biveileder: Professor Finn Egil Tønnessen og førsteamanuensis Jan Frijters.

6. Litteraturarbeid i ungdomsskolens norskfag. En studie av samtaler om krevende tekster og faglig problemløsning

I dette ph.d.-prosjektet er det et mål å produsere kunnskap om litteraturarbeid i ungdomsskolens norskfag - om hvilken betydning tekstvalg og faglig problemløsning har for elevenes faglige deltakelse og engasjement. Datamaterialet er hentet fra faglig motiverte norsklærere og deres klasser, og har tilknytning til RESPONS-prosjektet.

Læreplanen er en viktig del av norskfaget og inngår i prosjektets bakgrunnsmateriale. I forgrunnen av prosjektet rettes oppmerksomheten mot timene og samtalene som helhetlige, diskursive hendelser. Prosjektet ønsker å produsere kunnskap om verdien av arbeid med meningsfulle tankenøtter i litteraturundervisningen, ved å studere hva som skjer når elever får samtale om faglige problem på egenhånd.

Prosjektansvarlig: Margrethe Sønneland

Hovedveileder: Professor Atle Skaftun

Biveileder: Professor Mari-Ann Igland (Lesesenteret/NTNU)

4-årig prosjekt, som avsluttes i 2019.

7. Digital Literacy Practices in Education. An Investigation of the Use of Blogs in a Norwegian High School.

Avhandlingen er et studium av en VG3-klases bruk av individuelle blogger i faget trykk og foto gjennom et helt skoleår, med mål om å forstå potensialet i digitale literacy-verktøy i klasserommet. Avhandlingen består av tre artikler som fra ulike perspektiver svarer på det overordnede forskningsspørsmålet: Hvordan kan blogging understøtte målene i undervisningen? Artikkel 1 undersøker elevenes egne opplevelser av og holdninger til blogg-aktivitetene i klassen; artikkel 2 undersøker hvordan elevbloggene blir brukt med et fokus på

hvordan en konkret oppgave som blir gitt fire ganger i løpet av et år gradvis endrer betingelsene for elevdeltagelse i faget; artikkel 3 er en analyse av elevenes språk i løpet av ett år med blogging og hvordan de i språket viser utvikling i deres faglige tilhørighet og myndighet. Hovedfunn i avhandlingen er at bruk av blogg endrer betingelsene for deltagelse og medvirkning endrer seg i løpet av skoleåret, og at det er indikasjoner på en utvikling i løpet av skoleåret der elevene inntar en myndigere posisjon i faget, både på et diskursivt og språklig plan. Videre antyder funnene at skolen er en viktig bidragsyter til elevenes digitale kompetanse, på tross av oppfatninger av denne elevgruppen som særlig kompetente på det digitale feltet.

Prosjektansvarlig: Arne Olav Nygard

Hovedveileder: Professor Atle Skaftun

Biveileder: Professor Per Henning Uppstad

Prosjektet er avsluttet, disputas gjennomført 15. juni 2017.

8. Why bother with writers – en analyse av skriveprosessen

Dette studiet er en del av et større prosjekt, CATO, som er et samarbeidsprosjekt mellom UiS og UiB. Målet er å undersøke skriveprosessen og skriveadferden til ulike grupper. Artikkel 1 undersøker det skrevne produktet og skriveprosessen hos en gruppe elever som har en dysleksidiagnose. Resultatene viser at tekstkvaliteten til elever i denne gruppen ble vurdert som svakere, i tillegg hadde de lengre pauser før, etter og midt i ord underveis i skrivingen. Artikkel 2 utforsker staveprosessen hos en gruppe 6.-klassinger som gjennomfører en staveprøve. Videre ble det undersøkt hvilke kognitive ferdigheter som virker inn på staveprosessen og om stavingen blir korrekt. I artikkel 3 skiller det ut tre mål for transkripsjon, et motorisk mål, staveprosess og staveprodukt. Piecewise structural equation modellering blir brukt for å undersøke hvordan disse virker inn på tekstkvalitet.

Prosjektansvarlig: Vibeke Rønneberg

Hovedveileder: Christer Johansson, UiB

Veileder: Per Henning Uppstad, UiS

Mark Torrance, UiS

4-årig prosjektet. Tilhører formeldt UiB, arbeidssted Lesesenteret.

Prosjektet er avsluttet. Disputas gjennomført januar 2018.

9. Læreres undervisningspraksis elevenes skriftspråklige utvikling

Doktorgradsprosjektet skal studere sammenhenger mellom læreres undervisning og elevenes skriftspråklige utvikling. Betydningen av en raskere progresjon i bokstavninlæringen for elevenes utvikling av skriftspråklige ferdigheter er et sentralt tema. I tillegg studeres sammenhengen mellom læreres undervisning og elevenes skriftspråklige utvikling i klasser hvor elevenes samlet sett har hatt en spesielt god utvikling. Elevenes skriftspråklige utvikling følges gjennom gjentatte kartlegginger de første to skoleårene og lærerne svarer på tre spørreskjema om egen undervisningspraksis i samme periode.

Doktorgradsprosjektet er en del av *Two Teachers* prosjektet, som skal undersøke hva økt lærertetthet har å si for elevenes læring og læringsmiljø.

Treårig doktorgradsprosjekt for perioden 2016 – 2019.

Prosjektansvarlig: Kristin Sunde

Veileder: Førsteamanuensis Kjersti Lundetræ

Biveileder: Førsteamanuensis Bjarte Furnes

10. Flerspråklige elevers leseferdigheter til elever på 4. og 5. trinn i PIRLS

I hvilken grad skolesystemet håndterer immigrasjon, har stor innvirkning på økonomiske og sosiale samfunnsforhold. Siden 1991 er det i Norge dokumentert forskjeller i prestasjonsnivået i leseferdigheter mellom enspråklige- og flerspråklige elever gjennom de store internasjonale undersøkelsene. Denne trenden er vist i undersøkelser som RLS (Reading Literacy Study) 1991, PISA (Programme for International Student Assessment) 2000-2015 og i PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) 2001-2011. Denne trenden er utgangspunktet for forskningsprosjektet. Siste PIRLS-runde ble gjennomført våren 2016 med et utvalg på 8600 elever fordelt på 160 skoler og 430 klasser. 2016-

dataene danner i all hovedsak det empiriske grunnlaget for forskningsarbeidet, som vil se nærmere på noen av mekanismene som kan være med på å forklare prestasjonsforskjellene mellom enspråklige- og flerspråklige elever.

Fireårig doktorgradsprosjekt for perioden 2016-2019

Prosjektansvarlig: Olaug Strand

Hovedveileder: Dosent Egil Gabrielsen

Biveileder: Professor Knut Schwippert

11. Å lære av fagtekster. Hvordan lærere tilrettelegger for flerspråklige elevers tilgang til fagtekster

Prosjektets formål er å innhente kunnskap om hvordan lærere tilrettelegger for flerspråklige elevers tilgang til fagtekster i samfunnsfag på mellomtrinnet. Skolen er i økende grad mangfoldig, og i prosessen med å lære seg et nytt språk, er særlig skolens akademiske språk en utfordring (Gersten & Baker, 2000). Det kan indikere at flerspråklige elever vil møte utfordringer når de leser fagtekster. Både internasjonale og nasjonale lesetester viser til lavere prestasjoner for flerspråklige elever som gruppe enn enspråklige (Frønes, 2016; Strand, Wagner & Foldnes, 2017; Utdanningsdirektoratet, 2012).

I prosjektet undersøkes hvilke utfordringer lærere identifiserer i fagtekster, hvilke muligheter for deltakelse flerspråklige elever har i klassesamtalen og gruppesamtaler om fagtekster, og læreres erfaringer med utprøving av en vokabularprøve. Det er særlig fokus på prøvens veiledning som i stor grad inviterer til deltakende samtaler om ord i en kontekst. Studien har en kvalitativ tilnærming, og data samles inn gjennom dybdeintervjuer, observasjoner i to klasserom, observasjoner av samtaler mellom lærere, fokusgruppeintervju og feltnotater.

Prosjektets varighet: 2017 - 2019

Prosjektansvarlig: Hege Rangnes

Veiledere: Professor Per Henning Uppstad, professor Åse Kari H. Wagner og førsteamanuensis Aslaug F. Gourvenec

12. Bildebøker og apper: teknologier og lesing med lesestopp i barnehagens språkarbeid

Post-doktorprosjektet gjennomføres som en del av det FINNUT-finansierte innovasjonsprosjektet *Bøker og apper: Utvikling av Vurderingsverktøy for E-bøker for Barn* (VEBB), som har som hovedmål å utvikle et forskningsbasert og nettbasert vurderingsverktøy som hjelper barnehageansatte, barnehagelærerstudenter, produsenter og beslutningstakere å vurdere hvorvidt en utvalgt bildebok-app vil fremme eller hemme barns språklæring i samtalebasert lesing i barnehagen. Vår 2017 undersøkes hvilke dimensjoner ved bildebokteksten (ord og bilder), mediet (bok eller app på nettbrett) og samtalesituasjonen som er avgjørende for at samtaler rundt litterære tekster skal kunne bidra til barnas språkutvikling. Høst 2017 samles data inn gjennom intervju med barnehagelærere i et utvalg samarbeidsbarnehager, observasjon av samtalebaserte leseøktene med utgangspunkt i bildebøker på papir og skjerm, og måling av engasjement hos barn og voksne i etterkant av leseøktene. Vår 2018 utvikles VEBB med bakgrunn i resultatene fra de to første fasene i prosjektet. VEBB kvalitetssikres gjennom forskningsbasert utprøving i et utvalg samarbeidsbarnehager og førskolelærerutdanninger fra høst 2018.

Postdoktor-prosjekt.

Prosjektansvarlig: Førsteamanuensis/postdoktor Trude Hoel

13. Flerspråklige elevers akademiske ferdigheter

Forskjellene i akademiske ferdigheter hos flerspråklige elever er større enn hos enspråklige. Forskning tyder på at flerspråklige barn er flinkere enn enspråklige til å styre egen oppmerksomhet, effektivt planlegge målrettet atferd, undertrykke irrelevant informasjon og fleksibelt skifte mellom arbeidsoppgaver (eksekutive ferdigheter), men har dårligere språk og leseforståelse på opplæringspråket. Dette er faktorer som påvirker mestring i skolefagene.

- Den første studien undersøker enspråklige og ulike grupper flerspråklige 33 måneder gamle barns språkforståelse på norsk.
- I den andre studien undersøkes eventuelle forskjeller mellom enspråklige og flerspråklige 5.-klassingers språk og leseforståelse på norsk etter to år i norsk barnehage.
- Den tredje studien er en metaanalyse som undersøker hvorvidt flerspråklige barn har bedre eksekutive ferdigheter enn enspråklige barn.

Den første og deler av den andre studien bygger på data fra Stavangerprosjektet – det lærende barnet, en longitudinell studie med et utvalg på ca. 1000 barn.

Prosjektet avsluttes i februar 2020.

Prosjektansvarlig: Hilde Lowell Gunnerud

Veiledere: Førsteamanuensis Elin Reikerås og professor Monica Melby Lervåg.

14. Postdoktor prosjekt tilknyttet Two Teachers

Ett av hovedformålene til Two Teachers prosjektet er å undersøke sammenhenger mellom lærertetthet og elevenes leseferdigheter. I tillegg til å studere disse sammenhengene direkte, er det også av interesse for prosjektet å studere andre faktorer tilknyttet elevenes skolehverdag, for å lære mer om hvordan disse eventuelt påvirker elevenes leseferdigheter. Læreren spiller en viktig rolle i så måte. For eksempel har relasjonen mellom lærer og elev vist seg å være viktig for elevers akademiske prestasjoner (Mashburn et al., 2008; Stipek & Byler, 2004). I postdoktor-prosjektet vil derfor sammenhengen mellom elevenes opplevelse av emosjonell støtte fra lærere studeres nærmere, og hvordan dette påvirker leseferdigheter indirekte gjennom reader self-concept.

En annen faktor som kan ha betydning for klima i klassen, og igjen elevenes leseferdigheter, er læreres arbeidsforhold. I tillegg til å ha fokus på elevene, vil postdoktor-prosjektet derfor også studere nærmere hvordan læreres psykososiale arbeidsmiljø påvirker faktorer som elevers klasseklime, og akademiske prestasjoner, og hvordan lærertetthet eventuelt modererer disse sammenhengene.

Artikkel 1 er skrevet og submittet til Journal of Social Psychology of Education med tittel: «*Do you read me? Associations among teacher emotional support, reader self-concept and reading achievement*».

Artikkel 2 er i siste fase, og straks klar for submission til journal. Artikkelen ser på sammenhenger mellom læreres opplevelse av lederstøtte, utbrenthet og klasseklime (både lærerrapportert og elevrapportert), samt hvorvidt lærertetthet modererer sammenhengen mellom utbrenthet og klasseklime.

Prosjektet har en kvantitativ tilnærming, og de to første artiklene er tverrsnittsstudier. Etter hvert som mye data kommer inn i løpet av sommer, og høst 2018, er det også planlagt å gjøre longitudinelle analyser (for eks cross-lagged analyser), for å se på de samme effektene over tid.

Prosjektansvarlig for postdoktor-prosjekt: Førsteamanuensis Maria Therese Jensen

15. VEBB: Utvikling av vurderingsverktøy for e-bøker for barn

Utbytte av samtalebasert lesing i grupper i barnehagen, avhenger blant annet av mediet (bok eller e-bok/app), mediets affordanser, tittelen, barnegruppen og lærers rolle. Imidlertid har bruken av e-bøker i form av apps på nettbrett i liten grad vært til gjenstand for norsk forskning før VEBB-prosjektet. Prosjektet

inkluderer forskere som representerer ulike forskningsområder og utøvere fra barnehagen, og består av både kvantitative og kvalitative data. Det empiriske grunnlaget for forskningsarbeidet består av svar fra spørreskjema til foreldre, lærere og barn, samt videoobservasjon av 48 dialogbaserte leseserier med 12 lærere og fokusgruppeintervjuer. Til sammen har 72 barn deltatt i studien. Basert på dette empiriske grunnlaget, skal vurderingsverktøyet VEBB utvikles. VEBB skal bidra til at barnehageansatte, barnehagelærerstudenter, produsenter og beslutningstakere får et grunnlag for å vurdere hvorvidt en utvalgt e-bok vil fremme eller hemme barns språklæring under samtalebasert lesing i barnehagen. Det endelige resultatet i innovasjonen er altså en nettbasert og gratis tilgjengelig applikasjon med en rekke parametere for kvalitetsvurdering.

Toårig postdoktorprosjekt i perioden 2017/2018; 2018/2019

Prosjektansvarlig: Margrethe Jernes

Faglig rådgiver: Trude Hoel

Prosjektleder VEBB: Anne Mangen

16. Læreres tilpasning av leseopplæringen for høytpresterende elever på barnetrinnet

Ifølge Opplæringsloven har alle elever i grunnskolen og videregående opplæring krav på at undervisningen tilpasses deres evner og forutsetninger. Samtidig viser forskning at høytpresterende elever i norsk skole ofte savner faglige utfordringer, hvilket i løpet av utdanningsløpet kan føre til tap av motivasjon eller frafall fra utdanningsløpet. I tillegg viser internasjonale undersøkelser av barn og unges leseferdigheter at færre norske elever presterer på høyeste nivå enn det som er tilfellet i land som Tyskland og Finland. Læreres kunnskaper, overbevisninger, innstillinger og holdninger knyttet til forskjellige elevgruppers læringsbehov danner en viktig del av grunnlaget for læreres undervisning og tilpasningen av denne. Fordi norsk skole og skoleforskning tradisjonelt har rettet lite oppmerksomhet mot elever som har potensial for å prestere på de høyeste nivåene, kan det antas at lærere har fått lite opplæring i hvordan leseopplæringen kan tilpasses denne elevgruppen. På bakgrunn av ovennevnte etterlyser regjeringen mer forskning på elever med potensial for å prestere på de høyeste nivåene, inkludert allerede høytpresterende elever. Med regjeringens etterlysning som utgangspunkt vil forskningsprosjektet foreta kvalitative undersøkelser av læreres kunnskaper, overbevisninger, innstillinger og holdninger knyttet til tilpasset leseopplæring for høytpresterende elever i 3. klasse i grunnskolen. Funnene fra disse undersøkelsene vil holdes opp mot tilsvarende undersøkelser av læreres praksiser knyttet til leseopplæring for denne elevgruppen. Til sist vil mulige sammenhenger mellom funnene fra de to undersøkelsene bli belyst.

Treårig doktorgradsprosjekt for perioden 2017–2020

Prosjektansvarlig: Trine Mathiesen Gilje

Hovedveileder: Erin McTigue

Biveileder: Åse Kari Hansen Wagner

17. På innsiden av den svarte boksen: Hvordan lærer barn av å spille dataspillet Graphogame og hvordan kan spillet anvendes til å diagnostisere barn i faresonen for å utvikle lesevaner?

Teknologitetteten i norske klasserom er i verdenstoppen og undervisningen preges i økende grad av bruken av digitale verktøy. I forskning på slik teknologi rettes fokus i stor grad mot effekten av bruk, som læringsutbytte eller motivasjonsfaktorer. Dersom digital teknologi skal kunne brukes hensiktsmessig og transformativt, er det nødvendig med en forståelse av hvordan teknologien fungerer. Uten denne forståelsen blir det vanskelig å realisere potensialet som ligger i digital teknologi. I dette forskningsprosjektet rettes blikket mot dataspillet Graphogame og de underliggende bestanddelene som driver spillet. Graphogame trener barn i fonemisk bevissthet, bokstavkunnskap og ordgjenkjenning, og ble brukt som en del av en intervensjonstrategi med mål å redusere andelen elever som utvikler lese- og skrivevaner gjennom tidlig innsats. Datamateriale består av brukerdata som er generert i elevenes samhandling med spillet, samt innpass i dokumenter som gir innpass i hvordan spillet fungerer. Forskningsprosjektet har som mål å finne ut hvordan barn lærer av å spille Graphogame og videre undersøke hvordan spillet kan brukes til å identifisere barn som er i risikogruppen for å utvikle lesevaner.

Treårig doktorgradsprosjekt for perioden 2017–2020

Prosjektansvarlig: Morten Bergsten Njå

Hovedveileder: Per Henning Uppstad

Biveileder: Kjersti Lundetræ

f) Forskernettverk

COST-nettverk:

- COST Action IS1404 E-READ: Evolution of REading in the Age of Digitization ledes av Lesesenteret, ved professor Anne Mangen (Action Chair). Management Committee (MC) består her av medlemmer fra 33 EU-land. E-READ startet opp i november 2014. Hovedmålet med aksjonen er å øke den vitenskapelige forståelsen for betydningen av digitaliseringen, og således hjelpe individ, disipliner, samfunn og sektorer på tvers av Europa med å hanske med effektene på en mest mulig optimal måte. Basert på en multidimensjonal, integrerende lesemodell, og ved å kombinere paradigmer fra eksperimentell forskning med perspektiver fra humaniora, ønsker aksjonen å utvikle nye forskningsparadigmer og mål for å vurdere hvilken innflytelse digitalisering av lesingen har. I E-READs kjernegruppe inngår forskere fra bl.a. Universitetet i Oslo (NO), Leiden University (NL), LUTIN Lab/Université de Paris VIII (FR), CNRS/Aix

Marseille Université (FR), Århus universitet (DK), Københavns Universitet (DK), Freie Universität Berlin (DE), Stockholms universitet (SE), Università di Verona (IT). E-READ har sin avsluttende konferanse på Lesesenteret 3.-5. oktober 2018. Arbeidet videreføres bl.a. i et initiativ med de to andre COST-aksjonene IS1401 ELN og IS1410 DigiLitEY med mål om forskningsfinansiering fra EU.

- COST Action IS1401 European Literacy Network: Professor Per Henning Uppstad er partner i European Literacy Network, hvor University of Porto er vert. Øvrige samarbeidspartnere inkluderer Université Catholique de Louvain, BE, Université Blaise Pascal, FR, Hannover, DE, University of Iceland, IS, University of Padova, IT, Universiteit van Amsterdam, NL, Universitat de Barcelona, ES, University of Gothenburg, SE og University of Southampton, UK.
- COST Action IS 1410 The digital literacy and multimodal practices of young children (DigiLitEY: <http://digilitey.eu/>): Lesesenteret er her representert i Management Committee, ved førsteamanuensis Trude Hoel. Hovedmålet med aksjonen er å utvikle et tverrfaglig nettverk som gjør det mulig for forskere å syntetisere eksisterende forskning og identifisere kunnskapshull på området barn (0-8 år) og digitalisering. Dette vil bidra til å unngå duplisering, fremme innovative veier for fremtidig forskning og effektivt fremme kunnskap på dette området. 31 land er med i aksjonen.

Nettverk for litteraturredidaktisk forskning i Norden

Førsteamanuensis Aslaug Fodstad Gourvenec inngår i styringsgruppen til Nettverk for litteraturredidaktisk forskning i Norden, startet i 2014. Fra høsten 2017 ble også doktorgradstudent Margrethe Sønneland tatt inn i styringsgruppen. Nettverket var i utgangspunktet et samlingssted for stipendiater og veiledere fra Norge, Sverige, Danmark og Finland. Flere ansatte ved Lesesenteret er aktive i nettverket. Nettverket er nå både et stipendiatforum og et forum for forskningssamarbeid. I mai 2017 stod nettverket for et symposium ved forskerkonferansen Skriv! Les!, og nettverkets fjerde seminar gikk av stabelen høsten 2017 ved Syddansk Universitet, Danmark. I mai 2018 vil det femte seminaret finne sted ved Åbo Akademi i Vasa, Finland.

F) EU-søknad

ELIT: Søknad, MARIE Skłodowska-CURIE ACTIONS Innovative Training Networks (ITN) (Call: H2020-MSCA-ITN-2018) (resubmission)

To arrive at a profound understanding of the underlying processes and societal effects of reading, we propose to set up a European Network – the Empirical study of Literature Training Network or ELIT – that integrates two research cultures that are commonly separated, namely the social sciences and the humanities. We aim to train a new generation of creative, innovative and interdisciplinary early stage researchers in

the *empirical study of literary reading*. They should be ready to face current and future challenges in this field, which is in constant flux due to the influence of rapidly changing empirical research techniques, and contextual demands, such as, for instance, the digitization of reading. To meet these needs, ELIT will be collaborating closely with non-academic partners to draw in valuable insights from society at large about how reading can fulfill certain societal needs, such as stimulating empathy and pro-social behavior.

The ELIT Network consists of nine European Universities that are at the forefront of the empirical study of reading literature. In addition, the network includes twelve non-academic partners from domains such as literacy (i.e., literacy associations, reading foundations, educational policy makers), bibliotherapy (i.e., reading groups, libraries), production (i.e., publishing houses), and research (i.e., eye-tracking companies, international research networks).

Main research questions:

- 1) What are the underlying processes that are fundamental to literary reading?
- 2) How does narrative empathy function during literary reading?
- 3) Does literary reading have effects on mental well-being?

Consortium:

- University of Verona, IT (main proposer)
- Freie Universität Berlin, DE
- Max Planck Institute for Psycholinguistics, Nijmegen, NL
- University of Basel, CH
- Utrecht University, NL
- University of Stavanger, NO (Anne Mangen)
- University of Haifa, IL
- University of Vienna, AT
- University of Warsaw, PL
- Trnava University, SK